

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра теорії та практики перекладу романських мов імені Миколи Зерова

**ОБРАЗ ВІЙНИ В УКРАЇНІ У ФРАНЦУЗЬКОМУ РОМАНІ МАРКА ЛЕВІ
«СИМФОНІЯ МОНСТРИВ» ТА ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ В
УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ**

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми *«Переклад з
французької та з англійської мов»*,
спеціальність — *В11 «Філологія» (романські
мови та літератури (переклад включно),
перша – французька)*

Аліни Едуардівни СТРЕЛЬЦОВОЇ

Науковий керівник:

к.філол.н., доц. Тетяна КАЧАНОВСЬКА

Рецензент:

асист. Світлана ЗУБЦОВА

«Допущено до захисту»

Протокол засідання кафедри
*теорії та практики перекладу
романських мов імені Миколи Зерова*

протокол № ____ від «__» червня 2025 року

завідувач кафедри _____

д.філол.н., проф. Ірина СМУЦІНСЬКА

КИЇВ

2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ОБРАЗУ ВІЙНИ У СУЧАСНИХ ФРАНЦУЗЬКИХ РОМАНАХ ТА СПЕЦИФІКИ ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ.....	7
1.1. Відтворення художньої цілісності оригіналу у друготворі: жанрово-стилістична відповідність і збереження індивідуально-авторських домінант у перекладі.....	7
1.2. Біографічні чинники, що вплинули на авторське та перекладацьке бачення війни (на матеріалі роману «Симфонія монстрів»).....	10
1.3. Викрадення українських дітей як наративна вісь роману Леві: достовірність художнього зображення.....	14
Висновки до розділу 1.....	18
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ОБРАЗУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ У ФРАНЦУЗЬКОМУ РОМАНІ МАРКА ЛЕВІ «СИМФОНІЯ МОНСТРІВ» ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	20
2.1. Тема викрадення українських дітей і їхньої депортації на територію росії та в окуповані зони України.....	20
2.2. Специфіка зображення впливу російського режиму на життя мешканців тимчасово підконтрольних йому територій під час війни у романі та його перекладі.....	23
2.3. Відтворення онімів в українському перекладі.....	27
2.4. Відтворення посилань на історичні події та згадок про визначних осіб.....	31
2.5. Відтворення неологізмів у тексті перекладу.....	34
2.6. Поєднання розмовної та вузькогалузевої лексики в оригіналі для створення образу війни як проблема перекладу.....	36
2.7. Відтворення інтермедіальності у перекладі.....	38
Висновки до розділу 2.....	41
ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46
RÉSUMÉ.....	53

Анотація

Тема нашої бакалаврської роботи — «Образ війни в Україні у французькому романі Марка Леві «Симфонія монстрів» та його відтворення в українському перекладі». **Актуальність** роботи зумовлена потребою у вивченні специфіки рецепції війни, розв'язаної рф проти України, у франкомовних країнах. **Мета роботи** — дослідити лексико-семантичну репрезентацію образу російсько-української війни у сучасному французькому романі та специфіку її відтворення в українському перекладі. Основні **завдання** включають розгляд теоретичних засад перекладу художніх творів на воєнну тематику, визначення способів передачі стилістичних і жанрових ознак тексту, аналіз специфіки відтворення образу війни у перекладі. **Об'єктом дослідження** слугують складові вербальної репрезентації образу російсько-української війни у першотворі та його перекладі, **предметом** — особливості відтворення цих складових у перекладі. Робота **складається** зі змісту, вступу, теоретичного та практичного розділів, висновків, резюме, списку джерел та анотації. **Методологію** становлять описовий, порівняльний та історичний методи.

У результаті аналізу з'ясовано, що автор активно використовує метафори, персоніфікації та оксюмори, а перекладач — буквальний переклад у поєднанні з прийомами конкретизації, редукції, додавання та лексико-граматичної рекатегоризації. Це сприяє збереженню національно-культурної специфіки, глибшому розкриттю змісту та подеколи призводить до гіперболізації окремих ознак та складових образу війни у перекладі. Досліджено основні прийоми і способи перекладу прецизійної, вузькогалузевої та розмовної лексики, а також інтермедіальних елементів. Отримані результати можуть стати у пригоді перекладачам художніх текстів воєнної тематики.

Ключові слова: війна, український переклад, жанрово-стилістична домінанта роману, реалії, терміни.

Annotation

The **topic** of our bachelor's thesis is « The Image of the War in Ukraine in the French novel *The Symphony of Monsters* by Marc Levy and Its Rendering in the Ukrainian Translation ». The **relevance** of the study is determined by the need to explore the reception of the war launched by the Russian Federation against Ukraine in French-speaking countries. The **aim** of the research is to examine the lexico-semantic representation of the Russo-Ukrainian war in a contemporary French novel and the specifics of its rendering in the Ukrainian translation. The main **objectives** include: exploring the theoretical foundations of translating literary works on the theme of war, identifying strategies for conveying stylistic and genre-specific features of the source text, analyzing the peculiarities of representing the image of war in translation. The **object** of the study is the elements of verbal representation of the image of the Russo-Ukrainian war in the original text and its translation, while the **subject** is the specific ways these elements are rendered in the Ukrainian version. The thesis **consists of** a table of contents, an introduction, theoretical and practical chapters, conclusions, a summary, a list of references, and an abstract. The **methodological framework** includes descriptive, comparative, and historical methods.

As a result of the analysis, it has been established that the author actively uses metaphors, personification, and oxymorons, whereas the translator combines literal translation with techniques such as concretization, reduction, addition, and lexico-grammatical recategorisation. These methods contribute to preserving national and cultural specificity, enable a deeper interpretation of the content, and at times lead to the exaggeration of certain features and components of the image of war in the translation. The study also investigates major strategies for translating precise, field-specific, and colloquial vocabulary, as well as intermedial elements. The results obtained can be useful for translators working with literary texts on the topic of war.

Key words: war, Ukrainian translation, genre and stylistic dominant of the novel, realities, terms.

ВСТУП

Темою нашого дослідження є «Образ війни в Україні у французькому романі Марка Леві «Симфонія монстрів» та його відтворення в українському перекладі». Робота складається зі змісту, вступу, розділу 1 «Теоретичні засади аналізу концептуального образу війни у сучасних французьких романах та специфіки його відтворення у перекладі», розділу 2 «Лексико-семантичні особливості відтворення образу російсько-української війни у французькому романі Марка Леві «Симфонія монстрів» засобами української мови», висновків щодо розглянутого матеріалу, резюме та списку використаних джерел.

Наукова проблема полягає у складнощах перекладу літературного тексту, що зображує війну, та передачі українських реалій з урахуванням мовних, культурних та історичних аспектів, їхньої інтерпретації французькою мовою та відтворення українською у перекладеному тексті, а також у дослідженні формування образу російсько-української війни за допомогою лексичних засобів та інтермедіальності.

Актуальність роботи зумовлена необхідністю дослідити специфіку відображення російсько-української війни у країнах франкомовного простору. Це дослідження є також актуальним, оскільки роман «Симфонія монстрів» був написаний нещодавно, у 2023 році, а його переклад не був об'єктом попередніх досліджень.

Мета дипломної роботи полягає у дослідженні образу війни у французькому романі Марка Леві «Симфонія монстрів» та аналізі специфіки його відтворення в українському перекладі.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

1. розглянути теоретичні засади перекладу художніх текстів на воєнну тематику;

2. дослідити перекладацькі підходи до збереження жанрово-стилістичної своєрідності сучасного французького роману в українському перекладі;
3. окреслити роль роману «Симфонія монстрів» у формуванні художнього образу російсько-української війни у контексті французького літературного дискурсу;
4. проаналізувати специфіку відтворення образу війни в українському перекладі;
5. дослідити особливості відтворення інтермедіальних елементів та лексичних одиниць роману, що стосуються життя в Україні під час війни.

Об'єктом дослідження слугують вербальні засоби інтерпретації образу російсько-української війни у оригінальному творі та його перекладі, **предметом** — специфіка їх відтворення у перекладі.

У цій роботі було використано низку методів дослідження, зокрема за допомогою описового методу охарактеризовано особливості перекладів романів. За допомогою зіставного методу було порівняно вживання лексичних особливостей та інтермедіальних елементів у романі та його перекладі для передачі образу війни, а історичний метод слугував для співставлення подій та образів твору з дійсністю.

Наукова новизна бакалаврської роботи полягає у тому, що досліджуваний твір раніше не був предметом наукового розгляду в аспекті перекладу.

Практичне значення праці полягає у можливості використання результатів роботи у подальших перекладознавчих студіях, присвячених франкомовним творам на воєнну тематику та їхньому відображенню у перекладі, а також як допоміжний матеріал для курсів художнього перекладу.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ОБРАЗУ ВІЙНИ У СУЧАСНИХ ФРАНЦУЗЬКИХ РОМАНАХ ТА СПЕЦИФІКИ ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ

1.1. Відтворення художньої цілісності оригіналу у друготворі: жанрово-стилістична відповідність і збереження індивідуально-авторських домінант у перекладі

Воєнна тематика традиційно посідає одне з чільних місць у світовому культурно-художньому дискурсі. Як писала О. Забужко: *«Це історичні зміни, тектонічного характеру. Саме такі зміни визначають долі народів, усі інші, для опису яких існують політологи – з революціями й перекроюваннями політичних мап включно, – є похідними од цих, екзистенційних: тих, що відбуваються в масовій свідомості... Єдиним додатним інструментом для їх фіксації й далі лишається література»* [Забужко 2022, с. 20]. Нещодавно виданий роман «Симфонія монстрів» є одним з небагатьох художніх творів, написаних іноземними авторами про російське повномасштабне вторгнення 2022-го року на територію України.

Для проведення дослідження щодо відтворення образу війни на базі роману та його порівняння з перекладом потрібно виконати перекладацький аналіз *«форми та змісту тексту перекладу у порівнянні з формою та змістом оригіналу»* [Матузкова 2020, с. 29]. Його метою є виявлення та порівняльне дослідження лексичних, граматичних і стилістичних компонентів тексту оригіналу та перекладу, з подальшою інтерпретацією змін, внесених перекладачем. Через розбіжності у мовних, стильових і соціокультурних особливостях різних мов у загальному випадку неможливо зробити переклад ідентичним до вихідного тексту [Волченко 2022, с. 214–218]. Професійний перекладач має зробити все можливе, щоб відтворити авторський стиль та зміст твору з максимальним наближенням до оригіналу та врахуванням культурних та історичних особливостей цільової мови.

М.К. Зеров підкреслював важливість виокремлення домінантних та периферійних характеристик оригінального тексту, щоб зосереджувати зусилля на найбільш точному відтворенні головного [Зеров 1990]. Як відомо, переклад — це передача смислового наповнення оригіналу з урахуванням особливостей культури мови перекладу. Думку М. К. Зерова також поділяє і українська перекладознавчиня М. О. Новікова, яка наголошує, що *«будь-який переклад потребує відтворення тих жанрових особливостей оригіналу (ВТ), які є основними, особливо важливими для певного жанру»* [Новікова 1988, с. 5]. Для збереження жанрової адекватності перекладу необхідно провести перекладацький аналіз оригінального тексту та визначити його текстові особливості, зокрема і жанрово-стилістичну домінанту. Це питання досліджується у межах жанрових теорій перекладу, засади яких були сформовані у 1980-х роках ХХ століття. У дисертаційному дослідженні О. І. Макаренко, що датується 1988 роком, вперше вжито термін *«жанрово-стилістична домінанта»*, який визначається як ключовий елемент, що забезпечує цілісність і внутрішню когерентність текстів [Макаренко 1989, с. 6]. Жанрово-стилістична домінанта відіграє ключову роль для створення цільового тексту та має бути збережена, на відміну від частини елементів вихідного тексту, які можуть або вилучатися, або модифікуватися у результаті застосування перекладацьких трансформацій на різних мовних рівнях [Волченко 2022, с. 214–218]. Кожен текст співвідноситься з конкретними стильовими та жанровими рисами, а його жанрова приналежність є ключовим чинником для його коректного розуміння та відтворення у перекладі. Д. Ю. Вотінова визначає, що жанрово-стилістичні домінанти художнього тексту є системою багаторівневих мовно-стилістичних елементів, які визначають індивідуальність авторського стилю у межах певного жанру та створюють своєрідне бачення світу як у вихідному тексті, так і у його перекладі. Вони дозволяють враховувати та відтворювати сенси, які має на меті передати автор. Окрім того, комунікативно-функціональний підхід сприяє використанню лексико-граматичних змін, які забезпечують природність мовлення та легке

сприйняття перекладу читачем [Вотінова 2018]. Отже, врахування цього явища в авторському стилі сприятиме якісному відтворенню змісту досліджуваного роману у перекладі.

Поняття домінанти використовується для позначення провідного жанру чи стильової течії в межах певного художнього напрямку або епохи. Окрім передачі індивідуального стилю автора щодо конкретного твору, виокремлення жанрово-стилістичної домінанти необхідне для правильного зображення у цільовому тексті рис, які характерні письменнику у більшості його творів [ЛСД 2006, с. 206]. Згідно зі статтею Н. П. Біденко, такими одиницями можуть бути тематичний спектр зображуваних об'єктів, сюжетна організація твору, засоби репрезентації авторських поглядів, лексичний рівень тексту та мовні прийоми, а також структурні одиниці на фонетичному, лексичному та морфологічному рівнях [Біденко 2011, с. 201-204]. За словами О. Кухар-Онишко, згадані ознаки мають відрізнятися високою частотністю вираження під час аналізу [Кухар-Онишко 1985, с. 50]. Літературознавець наголошує: *«Із усіх можливих та існуючих складників стилю ми вибираємо домінантні – композицію, час і простір, особливості творення образу і образ автора, художню мову»* [Кухар-Онишко 1985, с. 56]. У статті О. Скляренка сформульовано висновок, згідно з яким під жанрово-стилістичною домінантою слід розуміти *«сукупність маркованих стилістичних складових, що вирізняються у художньому тексті на жанровому (макростилістичному) та стилістичному (мікростилістичному) рівнях»* і формують концептуальну основу у формуванні ідіостилію автора у межах відповідного жанрового різновиду [Скляренко 2014, с. 255]. Характерною особливістю перекладу художніх текстів є збереження імпресивної, тобто формально-естетичної, еквівалентності між оригіналом і перекладом [Костенко 2012, с. 19–21]. Отже, важливо вміти виявляти та зберігати домінанти твору, а також характерні риси художньої літератури для забезпечення адекватності перекладу визначеного тексту.

1.2. Біографічні чинники, що вплинули на авторське та перекладацьке бачення війни (на матеріалі роману «Симфонія монстрів»)

Особливості життєвого шляху автора роману та перекладача твору здійснюють суттєвий вплив на кінцевий варіант твору. Щоб оцінити, наскільки вдало вдалося відтворити образ війни та здійснити переклад книжки на українську мову, варто розглянути особливості біографій письменника Марка Леві та відповідно перекладача — Леоніда Кононовича.

Опрацювавши кілька українських статей про біографічні дані письменника, зокрема на платформах *УкрЛіб* та *Вікіпедія*, висновуємо, що Марк Леві є одним з найбільш відомих сучасних письменників Франції, що спеціалізуються на написанні романів, які розкуповуються мільйонними тиражами. Народився 16 жовтня 1961 р. у м. Булонь-Біянкур, Франція [Вікіпедія]. У молодості створив кілька компаній, які, зокрема, працюють у сфері комп'ютерної графіки, дизайну приміщень і розробки архітектурних проектів. Літературний шлях письменника розпочався відносно пізно, у віці сорока років. Письменницький талант розкрився, коли Марк Леві вигадував казки на ніч своєму синові Луї. Це розвинуло його фантазію і сформувало потребу занотовувати свої ідеї на папері. Основою для романів Марка Леві часто ставали історії життя власної родини. Його перший виданий роман «Між небом і землею» (*Et si c'était vrai ...*) автор написав насамперед саме для сина. Згодом цей твір, за який Марк Леві отримав премію Гойї, став бестселером та прославив письменника. Сам романіст вважає себе не письменником, а оповідачем історій. У його доробку налічуються також інші романи, а саме «*Де ти?*», «*Кожен хоче любити*», «*Сім днів творіння*», «*Зустрітися знову*», «*Ті слова, що ми не сказали один одному*», «*Перший день*» і «*Перша ніч*» тощо. Окрім того, твори «*Між небом і землею*», «*Де ти?*» та «*Кожен хоче любити*» екранізували [УкрЛіб]. Марк Леві завжди твердо підтримував Україну. Його бабуся і дідусь померли у нацистському концтаборі Освенцимі, а батько, Раймон Леві, був учасником Руху опору, пережив Голокост та втік із

нацистського потяга, що прямував до табору Дахау. Через об'єктивні обставини Марк Леві після анексії Криму росією 2014 року глибоко переймався долею українців. Ця ситуація спонукала письменника вважати своїм моральним обов'язком написати роман про трагедію сьогодення, яку переживають десятки тисяч українських сімей, а саме про викрадення та депортацію дітей росіянами [Anar 2023]. Від початку повномасштабного вторгнення росії в Україну Марк Леві пояснював співвітчизникам, що вони мусять підтримувати українців та допомагати їм, адже українці гинуть на своїй рідній землі не тільки за свободу своєї держави, а й за майбутнє Європи. Відвідавши Київ у 2023 році, письменник був захоплений мужністю українців та їхнім прагненням захищати демократичні цінності. Марк Леві також високо шанує українського президента Володимира Зеленського, який керує державою у такий непростий час, та порівнює його з Вінстоном Черчілем, згадується у інтерв'ю для французького видання *Le Parisien* [Vavasseur 2023]. Письменник переконує, що події, які зараз відбуваються в Україні, є актом геноциду проти українського народу. Однією з причин цього є примусове зросійщення дітей. У такий спосіб російська влада піддає ризику майбутнє України та спрямовує зусилля на знищення цілого народу. З огляду на те, що Марк Леві має багато шанувальників у росії, він прагне також висвітлити події, які відбуваються в Україні, зокрема і для російських читачів. Для французької газети *Le Monde* письменник зауважив: *«Якби популярні письменники писали про нацизм ще в 1933 році, деякі німці, можливо, дивилися б на речі інакше»* [Chemin 2023]. Як наслідок, на своєму офіційному вебсайті Марк Леві опублікував безкоштовну версію електронної книжки «Симфонія монстрів» російською мовою. Роман доступний для завантаження на всіх платформах [Marc Levy 2023]. З цих міркувань письменник хоче викликати емпатію у російських читачів попри заборону путінського режиму продавати цю книжку на території росії. Письменник вважає, що вплив на почуття читачів може допомогти змінити ситуацію [Подробиці 2023]. Коли дідусь і бабуся Леві загинули в Освенцимі, пересічні німці не знали про обставини їхньої смерті. Однак, за словами автора, після

прочитання його роману читачі вже не зможуть стверджувати, що їм були невідомі злочини, скоєні росією [Тарасова 2023]. Співзасновниця «Видавництва Старого Лева» Мар'яна Савка відгукується про Марка Леві у такий спосіб: *«Я думаю, що українські читачі мають знати, що пишуть про нас іноземці. Він точно багато разів заявляв про підтримку України. Я його особисто бачила, справив враження нашого дуже палкого прихильника і хотів розказати про злочини росії проти України цілому світу — зокрема про викрадення дітей»* [Читомо 2024]. До того ж, автор планує екранізувати роман, щоб привернути увагу світу до української трагедії, яка актуальна і зараз. Про це повідомили у програмі новин телеканалу «Інтер» «Подробиці» [Подробиці 2023]. Зараз автор спілкується з кінорежисерами та роздумує над деталями майбутніх зйомок, серед яких є ідея створити фільм українською мовою.

За словами Марка Леві, всі його французькі прихильники у відгуках про книгу говорять, що вони шоковані актами викрадення українських дітей. Водночас вони всі вдячні автору за те, що тепер краще обізнані щодо справжньої ситуації в Україні.

Перекладачем «Симфонії монстрів» є Леонід Кононович, який спеціалізується на перекладі романів з французької мови. Народився у селі Красилівка Київської області. Навчався у Київському університеті (1975–1977) та Київському педінституті іноземних мов імені Горького (1981–1984) [Очеретянка 2014]. Леонід Кононович є представником останнього покоління українських дисидентів.

Крім виконання перекладацької роботи Леонід Кононович написав та опублікував власні твори, найбільш відомим з яких є роман «Тема для медитації». У ньому згадуються українські історичні події, а також розповідь про родину головного героя, страти з боку польських сил, геноцид українців шляхом умисного виснаження голодом і розкуркулення та помста комуністам. Леонід Кононович засуджує комунізм у всіх проявах як ідеологію, від якої світу потрібно позбавитись [Харчук 2023]. Особливістю цього твору є жанрова

гібридизація, яка притаманна постмодерністам. Представники постмодерну прагнули подолати жанрову обмеженість, що утвердилася в українському письменстві внаслідок тривалого домінування методів соціалістичного реалізму. У романі «Тема для медитації» спостерігається поєднання політичної тематики з давньою українською міфологією. Такий художній підхід є своєрідною відповіддю на наслідки соціалістичного реалізму, коли мистецтво було підпорядковане комуністичній доктрині, а письменник позбавлений можливості вільного самовираження. Це спричинило спрощення та шаблонності художнього письма. У той час існувала цензура на написання та переклад творів. Разом з тим Кононович мав чітку громадянську позицію, читав та розповсюджував самвидави, за що був заарештований органами КДБ. Ще під час свого студентства перекладача та письменника двічі вигнали з інститутів за *«небажання вивчати історію КПРС»* та *«за негативний вплив на молодіжний колектив»* [ЗОБЮ 2018]. Леонід Кононович писав та перекладав твори українською мовою з метою поширення вітчизняних текстів і свідомого відмежування від російськомовного дискурсу. Окрім того, Кононович справедливо здобув репутацію як *«батько українського кримінального роману»* [Стах 2006] та *«батько українського детективу»* [Гранецька 2017]. Упродовж кількох років він створив понад десять детективних творів, після чого зосередився на філософській тематиці. Згадані біографічні дані говорять про глибокий досвід Л. Кононовича у написанні та перекладі художньої літератури.

Роботу над романом «Симфонія монстрів» можна розглядати як ще один інструмент Леоніда Кононовича протистояти ідеологічному тиску комуністичного ярма. Сьогодні, після здобуття Україною незалежності, ми живемо у період, коли нам все ще доводиться захищати свою свободу. У цьому контексті письменник переклав досліджуваний твір про висвітлення явища геноциду нашого народу шляхом викрадення та депортації українських дітей росіянами із застосуванням методів *«промивання мізків»*, *«нав'язування нової ідентичності»* та заміни імені, прізвища та всіх документів про особистість.

Отже, власна позиція автора роману щодо російських окупантів вплинула на зміст і характер твору. Перекладач, зі свого боку, у процесі роботи орієнтувався не лише на текст, а й керувався власним досвідом перекладу художніх творів, а також особистим прагненням протистояти несправедливості та знищенню українського народу й культури. Це також позначилося на особливостях перекладу.

1.3. Викрадення українських дітей як наративна вісь роману Леві: достовірність художнього зображення

Книжка «Симфонія монстрів» Марка Леві є двадцять п'ятим романом письменника. Публікація книги у Франції відбулася у 2023 році [Levy 2023]. 2024 року за підтримки Програми сприяння видавничій справі «Сковорода» Посольства Франції в Україні/Французького інституту в Україні роман став доступним українським читачам. Його переклад вийшов друком у видавництві «Видавництво Старого Лева» [Леві 2024]. Книжка є продовженням трьох томів серії про «Групу Дев'ятьох», в якій автор порушує тему стійкості до трагедій теперішньої епохи та несправедливості. Письменник вирішив висвітлити реалії повномасштабного вторгнення росії до України і скоєння росією справжнього акту геноциду проти українського народу.

«Симфонія монстрів» — це історія долі трьох головних героїв: 9-річного Валентина, його сестри Лілі та матері Вероніки, які живуть у невеличкому селищі Рикове Херсонської області. У романі описується випадок викрадення двох українських дітей російськими військовими з місцевої школи. Серед них був Валентин, якого відправили до інтернату у Криму, а згодом до Москви, разом з іншими дітьми, що опинилися у подібній ситуації. Важливо зазначити, що хлопчик з народження не говорить. На паризькому книжковому фестивалі Festival du Livre de Paris 2024 року автор пояснив свій вибір такої характеристики персонажа тим, що його мовчання та багата уява є захистом проти страху, смутку та постійних думок про втечу [Le Festival 2024]. Саме це допомогло Валентину не бути викритим. Марк Леві також підкреслює, що образ

хлопчика уособлює смиренність, що поєднується з незламною волею українців до спротиву [Vavasseur 2023]. У досліджуваній книжці автор пише, що найдорожчим, що має український народ є *«свобода; думаю, тепер більше людей це усвідомлює. Ті, що напали на нас [українців], ніколи цього не знали, тому вони так і ненавидять нас»* [Леві 2024, с. 18]. У 2024 році В. П. Чуб та І. М. Яценко опублікували дві статті про художній образ війни та українців у досліджуваному творі: *«Художні репрезентації України та українців у французькій літературі: еволюція етнообразу від Гюго до Леві»* [Чуб 2024, с. 323-334] та *«Художня рецепція війни в Україні у французькому романі (на матеріалі твору Марка Леві «Симфонія монстрів»)»* [Чуб 2024, с. 300–306]. У останній науковиці зазначають, що німота Валентина — це *«метафора українського народу, який довгий час не мав голосу на міжнародній арені, а ще й мовчання, яке панує навколо трагедії викрадених дітей... Останнє слово роману – його перше «мама», у чому можна було б побачити символ відновлення голосу нації»* [Чуб 2024, с. 300–306]. У цей період сестра Валентина переживає глибоку підліткову кризу, через зникнення брата її власне існування перестає бути для неї важливим. Водночас Ліля та її мати, діючи незалежно одна від одної та ризикуючи власним життям, розпочинають активні пошуки Валентина. Паралельно з історіями головних героїв та розвитком сюжету розкриваються життєві шляхи другорядних персонажів, серед яких мешканці України, росії, а також агенти з інших країн. Чимала купа людей долучається до порятунку хлопчика. Отож, головним чином цей твір розкриває теми сімейних взаємин, злочинів російського режиму та боротьби українців з несправедливістю.

Попри те, що «Симфонія монстрів» класифікується як художній роман, він має за основу реальні події. Деякі обставини дещо гіперболізовані, зокрема *«Житомир у руїнах»* [Леві 2024, с. 72], який у реальності хоча й зазнав руйнувань, проте не таких разючих, як їх описує автор. Сюжет та більшість персонажів не мають своїх прототипів, проте загальна проблематика роману відображає актуальні суспільно-політичні реалії, зокрема боротьбу українського

народу за право жити в незалежній державі разом зі своїми близькими. Протягом чотирьох місяців автор здійснював дослідження різних документів, звітів та свідчень українців стосовно теми депортації дітей на окуповані території або у росію. Серед бібліографічних посилань, які письменник залишив наприкінці свого роману, представлені статті провідних іноземних видань: «*What I've seen in Bucha*» від *The Washington Post*, «*Using Adoptions, Russia turns Ukrainian Children into Spoils of War*» від *The New York Times*, «*Thousands of Ukrainian Children put through Russian "Re-Education" Camps. US report finds*» від *The Guardian* та інші. Великим джерелом інформації для написання «Симфонії монстрів» постала книжка Андрія Куркова «Журнал вторгнення», а також дослідження Єльського університету про викрадення українських дітей [Подробиці 2023; The U.S. DOS 2023]. Окрім того, Марк Леві здійснював систематичний моніторинг публічних виступів Марії Львової-Белової: «*Я шукав інформацію скрізь. Я стежив за всіма виступами Марії Львової-Белової*» [Vavasseur 2023], а також спілкувався з Дмитром Лубінцем: «*Я також поговорив з Дмитром Лубінцем, українським Уповноваженим ВРУ з прав людини, відповідальним за пошук дітей*» [Vavasseur 2023], про що письменник зазначив для щоденної газети *Le Parisien*.

У першу чергу у романі «Симфонія монстрів» висвітлено трагічні події, пов'язані з викраденням росіянами українських дітей. За даними Yale Humanitarian Research Lab (Єльської лабораторії гуманітарних досліджень) [The U.S. DOS 2023], росія продовжує процес переміщення дітей із тимчасово контрольованих нею територій України, розпочатий нею ще до початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року. Для цього рф застосовує різні методи, зокрема: 1) «фільтраційні» заходи, під час яких російські посадовці та представники окупаційної адміністрації незаконно депортують дітей; 2) примусове вивезення дітей із державних закладів України, де вони перебували під опікою; 3) відправлення дітей до так званих оздоровчих таборів у Криму та на території росії. Ці дії здійснюються як російською владою, так і окупаційною адміністрацією, що діє у захоплених регіонах. У творі «Симфонія

монстрів» на прикладі головного героя Валентина змальовано другий та третій методи депортації, згадані вище. У своєму інтерв'ю для подкасту радіостанції *Radio France* Марк Леві зазначає, що викрадення відбуваються в яслах, дитячих садках і школах згідно з окремими «програмами для немовлят, дітей та підлітків» [Devillers 2023]. Останніх одягають у форму «з російськими значками на боці», а також «дітей у віці 16-17 років негайно відправляють у військові школи, щоб вони стали майбутніми солдатами окупаційного режиму» [Devillers 2023]. Отож, описана у книзі історія Валентина не є цілковито художнім вимислом для драматизації сюжету. Наразі багато українських дітей спіткала така доля. Наприклад, схожу реальну історію, яка стала відомою на весь світ, має Сашко Радчук з Маріуполя. У 2022 році росіяни відвезли його до «фільтраційного» табору, розлучили з матір'ю, пропонували поїздку у так званий оздоровчий табір на окупованій території та пізніше мали відправити до дитячого будинку у росії. Від останнього хлопчика врятувало те, що Сашку вдалося зв'язатися з бабусею, яка через росію в'їхала у Донецьк та вивезла онука через кордон з Латвією [Покатілова 2024]. Така ж історія трапилась і з родиною Межевих, коли дітей вдалося врятувати. Проте повідомляється, що інші діти з Маріуполя, які були розлучені з батьками, опинилися у Москві та їх готують до усиновлення російськими сім'ями [Сич 2023]. У досліджуваному романі детально висвітлено шлях порятунку 9-річного хлопчика, перетин кордону його сестрою та агентами спеціальних служб заради цього, а також «урочистий» захід усиновлення примусово депортованих дітей у московському театрі «росія». Серед групи українських дітей, вивезених із Маріуполя разом із Межевими, був хлопчик на ім'я Філіп. Його усиновила російська уповноважена з прав дитини Марія Львова-Белова, після чого дитині надали громадянство рф та використали цю подію для організації медійної кампанії. Станом на 21 березня 2025 року за офіційною інформацією єдиної державної інформаційної платформи «Діти війни» до російської федерації примусово було вивезено 19 546 дітей [Діти війни]. За підрахунками уповноважених органів кількість викрадених дітей може сягати 200-300 тисяч, як зазначила для «Суспільне

Новини» у 2023 році уповноважена Президента України з прав дитини Дар'я Герасимчук [Михайлов 2023]. Натомість уповноважена з прав дитини росії у своєму звіті заявила, що лише за 2022 рік рф прийняла близько 700 тисяч українських дітей [Internet Archive 2022]. Незалежно від точності наданих даних, які варіюються залежно від джерела, беззаперечним залишається факт існування проблеми незаконної депортації українських дітей. Це явище потребує належної уваги міжнародної спільноти та широкого розголосу на глобальному рівні, чого і прагнув досягти автор досліджуваного твору через художнє осмислення цієї теми.

До того ж, крім усіх вигаданих персонажів у книзі, дійовою особою зі своїм реальним прототипом є Марія Львова-Белова, яка відіграє у творі ключову роль. Саме вона прагнула всиновити Валентина, що є посиланням на історію Філіпа та інших депортованих дітей. Завершальним акцентом книги є згадка автора про офіційне оголошення мандату на арешт Володимира Путіна та Марії Львової-Белової. Зазначена подія має реальне історичне підґрунтя, оскільки 17 березня 2023 року Міжнародний кримінальний суд у Гаазі у дійсності видав ордер на арешт президента та уповноважена з прав дитини рф [СРІ 2023] за воєнні злочини, що стосуються незаконного примусового переміщення українських дітей.

Висновки до розділу 1

Визначення жанрово-стилістичної домінанти твору має ключове значення для його адекватної інтерпретації та відтворення у перекладі. Цей компонент є репрезентативним для визначення авторського стилю у межах конкретного жанру і має бути збережений у перекладеному тексті. Одним із важливих завдань, що виникають перед перекладачем художнього твору, є збереження імпресивної еквівалентності, тобто відтворення емоційного впливу, закладеного автором оригіналу.

Автор роману Марк Леві та перекладач Леонід Кононович мають глибокі особистісні передумови, що зумовили їхню залученість до роботи над твором такої тематики. Зокрема, Марк Леві, онук жертв нацистського концтабору в Освенцимі та син учасника французького Руху Опору, вбачає в романі засіб донесення правди про трагедію, яку нині переживає український народ. Леонід Кононович, своєю чергою, відомий своєю активною громадянською позицією та багаторічною діяльністю в умовах радянської цензури, що також позначилося на його відповідальному ставленні до перекладу та вибору тематики.

Роман Марка Леві «Симфонія монстрів» — це художній твір, що розкриває проблему викрадення та депортації українських дітей росіянами під час російсько-української війни. Він поєднує художній вимисел із документальними фактами, формуючи емоційно насичене висвітлення реалій війни в Україні, що триває.

РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ОБРАЗУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ У ФРАНЦУЗЬКОМУ РОМАНІ МАРКА ЛЕВІ «СИМФОНІЯ МОНСТРИВ» ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

2.1. Тема викрадення українських дітей і їхньої депортації на територію росії та в окуповані зони України

Головною проблемою роману, яку було порушено у контексті війни, стало викрадення українських дітей. Автор визначив собі завдання передати емоції дітей, яких вивезли далеко від дому та близьких, розповісти про нові правила, за якими вони мають жити, а також пояснити способи, якими російська влада виправдовує скоєне зло.

На початку твору діти намагаються сховатись від російських найманців, що увійшли до школи. Марк Леві акцентує увагу на дівчині, яка кульгає і не може бігти: « *Cosima, tétanisée par la peur, tremble de tout son corps* » [Levy 2023, с. 19] – «*Козима, закам'янівши, тремтить від жаху*» [Леві 2024, с. 21]. Її переповнює страх, тому перекладач вдається до підсилення цього ефекту за допомогою використання синоніма, що означає більш інтенсивну форму страху: «*від жаху*», та використання означальної метафори. Ця стилістична фігура є засобом передачі емоційного стану через матеріальний образ каменю, а також застосування переносного значення для дієслова «*закам'яніти*». Саме ж слово «*tétanisé*» означає бути приголомшеним до такої міри, що важко поворухнутись. Звістка про викрадення дітей лякає оточуючих та викликає « *une douleur effroyable comme si les balles qui ont fauché les paysans venaient soudain de lui traverser la poitrine* » [Levy 2023, с. 30] – «*страшений біль, наче ті кулі, що скосили селян, раптом прошивають їй груди*» [Леві 2024, с. 35]. Перекладач відтворює епітет відповідно до його значення, а порівняння передає за допомогою персоніфікації «*кулі..., що прошивають їй груди*». Окрім цього Марк Леві часто передає емоції, що охоплюють головного героя, за допомогою описових зворотів та епітетів. Наприклад, « *...ce n'est plus seulement la terreur*

qui le submerge, mais la solitude aussi » [Levy 2023, с. 43] – «*менер він охоплений не лише страхом, а й почуттям самотності*» [Леві 2024, с. 50], «*sa mère et sa sœur lui manquent terriblement* » [Levy 2023, с. 40] – «*йому страшенно бракує матері й сестри*» [Леві 2024, с. 46], «*sombres pensées* » [Levy 2023, с. 40] – «*похмурі думки*» [Леві 2024, с. 46] тощо. Так, в одному з випадків, в оригіналі хлопчик «*a la gorge nouée* » [Levy 2023, с. 40], що Леонід Кононович відтворив за допомогою заміни образу — «*горло йому здавило*» [Леві 2024, с. 46], а не «*зв'язало*». Прикладом використання перекладачем персоніфікацій, які в цілому гіперболізують стан вияву емоцій персонажа, є фраза «*dès qu'il pense à sa mère, les larmes lui montent aux yeux et les sanglots dans la gorge* » [Levy 2023, с. 43] – «*як думає про маму, то в очах його закипають сльози, а горло здушують ридання*» [Леві 2024, с. 50].

У книзі також зазначається «*l'arrivée des Russes qu'on finissait toujours par chasser, mais enlever des enfants, c'était toucher à ce qu'il y avait de plus sacré* » [Levy 2023, с. 44], що в українському варіанті передано як «*росіяни весь час зазіхали на цю землю, їх урешті виганяли, але викрадати дітей - це означає зазіхати на найсвятіше*» [Леві 2024, с. 51]. Звідси можна визначити, що застосування перекладачем емоційно забарвленого слова «*зазіхати*» пояснюється наявністю його більшого емоційного зв'язку з подіями в Україні у порівнянні з Марком Леві. Варто згадати і евфемізм, який отримав нове значення після 2022 року, — «спеціальна операція», що використовується російською стороною замість терміна «війна». Її складають сотні менших «операцій», одна з яких часто згадується у творі — викрадення дітей. Іноді перекладач застосовує прийом додавання, щоб робити текст зрозумілішим читачу: «*Orphelin, une information qu'il avait peut-être omis de spécifier à l'unité qu'il avait dépêchée* » [Levy 2023, с. 34] – «*Можливо, він і не казав про сиріт підрозділові, якого послав на операцію*» [Леві 2024, с. 39]. Важливим є і те, що образ уповноваженої з прав дитини формує її «*la voix, douce et bienveillante* » [Levy 2023, с. 33] – «*лагідного, зичливого голосу*» [Леві 2024, с. 38], за допомогою якого вона спокійно розповідає найманцям про «*...noble cause que*

de protéger des orphelins et des mineurs des dangers que leur fait encourir la rébellion ukrainienne » [Levy 2023, с. 33] – «шляхетне діло — захистити сиріт і неповнолітніх від небезпеки, вивозячи їх якнайдалі від української сваволі» [Леві 2024, с. 38], та ще раз наголошує на завданні « *sauver les orphelins* » [Levy 2023, с. 34] – «порятувати сиріт» [Леві 2024, с. 39]. У підсумку перекладач зберігає всі російські наративи для розкриття абсурдності дій їхньої влади щодо спотворення правди. Російські найманці вірять у правильність своїх дій, які вони самі описують словами з позитивним значенням: « *...infinie bonté et dépensons un argent précieux pour leur venir en aide...* » [Levy 2023, с. 34] – «...безмежну доброту й витрачаємо дорогоцінні кошти...» [Леві 2024, с. 39]. Водночас в оригіналі часто вживаються прикметники « *monstrueux* » / « *monstrueuse* », що позначають дії російської влади та асоціюються у читача із назвою твору: « *Comment une femme a-t-elle pu imaginer un projet aussi monstrueux ?* » [Levy 2023, с. 63]. В українській мові є слово «монструозний», проте, зважаючи на його стилістичну відмінність від вжитого автором французького прикметника, Леонід Кононович використовував його контекстуальні синоніми для створення перекладу, зокрема слово «жахливий» у зазначеному прикладі «*жахливий проєкт*» [Леві 2024, с. 75]. Однією з провідних цілей російського режиму є поширення пропаганди, «промивання мізків» та перевиховання. У французькому творі одна з цих ідей реалізується у такій формі: « *rééduquer des petits Ukrainiens pour en faire de grands Russes* » [Levy 2023, с. 81]. Відомо, що слова *petit* та *grand* є у переліку тих, що переважно ставляться перед іменниками. Втім існують випадки, коли прикметники, що стоять у такій позиції, набувають переносного значення. Отож, зазначений приклад має подвійний сенс (розмір та велич/важливість), який Леонід Кононович так само відтворює у перекладі: «*перевиховати малих українців, щоб вони стали великими росіянами*» [Леві 2024, с. 98].

З огляду на викладене, під час відтворення теми викрадення українських дітей перекладач зберігав образи оригіналу та передавав емоційний вплив на читачів, часом додаючи більшої експресивності тексту.

2.2. Специфіка зображення впливу російського режиму на життя мешканців тимчасово підконтрольних йому територій під час війни у романі та його перекладі

Ще однією ключовою темою твору є вплив російського режиму на життя мешканців тимчасово підконтрольних йому територій під час війни. Попри складні життєві обставини Марк Леві зображує українців як працьовитих та відповідальних людей, які допомагають оточуючим у часи спільного горя. У творі наголошується, що « *La guerre sème la mort et la misère, mais elle révèle aussi en nous une part d'humanité... comme ce besoin d'aider les autres* » [Levy 2023, с. 48] – «Війна сіє смерть і злидні, та вона виявляє в нас ту частку людяності... оцю потребу допомагати ближнім» [Леві 2024, с. 56]. У згаданому прикладі перекладач відтворює використану автором метафору « *La guerre sème la mort et la misère* » за допомогою такої ж фігури. Окрім того Леонід Кононович зберігає розмовний стиль роману, зокрема, завдяки використанню слова «оцю», а також замінює займенник « *les autres* » на «ближнім», щоб підкреслити доброзичливість українців одне до одного. Перекладач також часто вдається до прийому конкретизації при зображенні емоцій: « *...elle a bien du mal à cacher son émotion en découvrant qu'il contient deux bocaux de conserves* » [Levy 2023, с. 69] – «...насилу приховує зворушення, побачивши, що там два слоїки з консервацією» [Леві 2024, с. 81]. На працьовитість українців у творі вказує історія одного з працівників лікарні – Данила. Через війну люди змінили роботу або розширили коло своїх обов'язків, зокрема зазначений чоловік став « *l'homme à tout faire* » [Levy 2023, с. 28], що у перекладі відтворено фразеологізмом «старшим-куди-пошлють» [Леві 2024, с. 32] на позначення людини, яка «виконує незначні послуги, бігає, ходить кудись» [Горох]. До 24 лютого Данило займався технічним обслуговуванням — « *un travail de titan* » [Levy 2023, с. 28], що за антонімічним перекладом визначається як «нелегка праця» [Леві 2024, с. 33].

Окрім того у романі «Симфонія монстрів» Марк Леві представляє різні психологічні стани та реакції, характерні для українців у період випробувань,

зокрема потреба в підтримці, прагнення внутрішньої сили та спокою, а також стресові переживання та розлюченість, спричинені діями російського режиму. Останнє висвітлюється за використання метафори: « *le feu qui brûle dans les yeux de sa mère* » [Levy 2023, с. 35] – «материн погляд зблиснув полум'ям» [Леві 2024, с. 40], « *ça me broie le cœur* » [Levy 2023, с. 36] – «у мене просто серце розривається» [Леві 2024, с. 42], фразеологізмів: « *répond sa mère les yeux brillants de larmes* » [Levy 2023, с. 36] – «каже мати, і в очах її закипають сльози» [Леві 2024, с. 42], « *se ronger les sangs* » [Levy 2023, с. 37] – «гризти одна одну» [Леві 2024, с. 43], епітетів: « *un regard glacial* » [Levy 2023, с. 41] – «крижаний погляд» [Леві 2024, с. 48] та інших стилістичних фігур. Також роман дає уявлення про ставлення персонажів до росіян і їхніх злодіянь в Україні, наприклад, як у цій репліці однієї з героїнь твору: « *J'ai juste encore plus envie de botter le cul de Bloody Mary et de tous les Russes* » [Levy 2023, с. 242] – «Я страшенно позаздрила б тому, хто міг би дати добрячого копняка Кривавій Мері й усім росіянам» [Леві 2024, с. 293]. У цьому випадку ми спостерігаємо вдале використання еквівалентного фразеологічного заміщення експресивного вислову.

Після повномасштабного вторгнення на окупованих територіях України системно бракує медикаментів. Яскравим прикладом цього є фраза з твору: « *Il n'y a plus suffisamment d'antalgiques pour en distribuer en quantité suffisante. D'une prise toutes les huit heures, on passe à deux par jour... laisser en peine les patients quatre heures de trop avant la dose suivante* » [Levy 2023, с. 42] – «Що ж, немає достатньої кількості знеболювального, щоб давати його, скільки потрібно. Від одного разу за кожні вісім годин у диспансері перейшли до двох разів на день... пацієнти страждають на чотири години довше до наступної дози» [Леві 2024, с. 48]. Перекладач застосував розмовний варіант слова «знеболювальне», замість його наукового відповідника «знеболювальний/анальгетичний препарат». Окрім того, перекладач вдався до прийому додавання «у диспансері», а також компресії «пацієнти страждають», щоб зробити акцент на емоціях, спричинених браком ліків.

Воєнні дії зображуються у творі через описи з використанням відповідної термінології та стилістичних фігур. Наприклад: « *tôt ou tard, une pluie de feu s'abattraît sur Kyiv* » [Levy 2023, с. 55] – «на Київ колись упаде ціла злива вогню» [Леві 2024, с. 66]. Замість словникового перекладу фразеологічного звороту « *tôt ou tard* » Леонід Кононович обрав прийом контекстуального заміщення або нефразеологічної трансформації, що забезпечує смислову адекватність без збереження ідіоматичності у формі «колись». « *une pluie de feu* » є оксюмороном, що характеризує поєднання взаємовиключних понять, і був перекладений як «злива вогню». Художність цільового тексту Леонід Кононович також створював через перекладацької трансформації додавання, а також, використовуючи персоніфікацію, зокрема у прикладі « *à nouveau, des gerbes d'étincelles craquent et éclatent avant de retomber en pluie, éclairant les fumées qui se déploient dans le ciel* » [Levy 2023, с. 91] – « знову вибухають вихори, які потім розсипаються вогненным дощем, осяваючи димовисько, що курить у небі » [Леві 2024, с. 109]. Окупантів у творі часто автор називає словами з негативним емоційним забарвленням, зокрема « *les barbares* » – «варвари», « *l'ennemi* » – «ворог», « *les soldats* » – «вояки», « *les envahisseurs* » – «загарбники» тощо, а їхні злочини, які він описує як « *les atrocités* » – «звірства» або «жахінтя», « *la sauvagerie des hommes* » – «людське звірство», та у деяких випадках зображує з використанням порівнянь та фразеологізмів. Прикладом останнього є фрази « *Le salopard les a tirés comme des lapins* » [Levy 2023, с. 23] – «Той мерзотник розстрілював їх, мов зайців» [Леві 2024, с. 26], а також « *Ils se sont servis de ces bébés comme bouclier* » [Levy 2023, с. 243] – «Прикриваючись цими дітьми, як живим щитом» [Леві 2024, с. 293]. Перекладач зберігає зазначені лексичні одиниці та часом застосовує трансформацію додавання, з метою підкреслення цинізму та холоднокривності росіян. Жорстокість росіян представлена у їхніх діях проти цивільних та військових: « *les civils sur lesquels vos hommes tirent à bout* » [Levy 2023, с. 34] – «цивільні, в яких ваші люди стріляють простісінько впритул» [Леві 2024, с. 40]. Окрім того, у творі розповідається про роботу хакерів, які поширюють на російських телеканалах

інформацію про звірства окупаційного режиму, зокрема і про « *les conscrits morts pour avoir servi la folie du tyran* » [Levy 2023, с. 88] – «*трупи молодих призовників, які стали знаряддям божевільного тирана*» [Леві 2024, с. 106]. У першому прикладі перекладач додає слово «*простісінько*», аби зробити акцент на жорстокості та прямоті дії, замінюючи стисло-фразеологічне на емоційне формулювання. У другому — « *les conscrits morts* » передано як «*трупи молодих призовників*» через суперпозицію трансформацій, одним з елементів якої є додавання, щоб підкреслити трагізм ситуації і вік солдатів. Перекладач також називає їх «*знаряддям божевільного тирана*» у межах метафоричного перенесення, яке уподібнює їх зі «*знаряддям*» — інструментом. Розповідається, що росіяни прагнуть знищити усі сліди існування української культури та вбиватимуть усіх культурних діячів, що « *auront commis le crime d'être libres* » [Levy 2023, с. 65]. У цільовому тексті цій фразі відповідає «*принесли помилки бути вільними*» [Леві 2024, с. 76], що дещо пом'якшує сказане в оригіналі.

Також варто зазначити, що однією з цілей російського режиму постає «перевиховання» українських дітей. У творі ми дізнаємось про вимогу співати російський гімн, вивчати дітьми нову, ідеологічно марковану історію, географію та «рідну мову, російську» [Леві 2024, с. 65], що автор передав як « *leur seule langue natale, le russe* » [Levy 2023, с. 54]. У перекладі вилучення слова « *seule* » може пояснюватися контекстуальною достатністю для розуміння сенсу, а також прагненням перекладача знизити категоричність висловлювання та зробити фразу більш нейтральною. Окрім того, порівнюючи фразу « *ils devront oublier tout ce qu'ils croyaient savoir* » [Levy 2023, с. 54] з її перекладом у цільовому тексті «*вони повинні забути все, що начебто знали*» [Леві 2024, с. 65], ми виявили, що ефект ймовірності, створений за допомогою використання слова « *croyaient* » у *conditionnel présent*, перекладач відтворив через додавання «*начебто*». У такий спосіб автор та Леонід Кононович додали іронію, яка у словах росіян натякала б на неправдивість або на неможливість існування відповідних знань у дітей.

2.3. Відтворення онімів в українському перекладі

Одним з ключових елементів, що формують національний колорит країни чи регіону, в яких розгортаються події твору, є оніми. Власні назви виступають маркерами культурної, соціальної або географічної приналежності. З огляду на те, що більшість власних назв у книзі «Симфонія монстрів» мають українське походження, одним із першочергових завдань є добір відповідників, який би допоміг зберегти національну маркованість і сприяв формуванню у тексті ефекту української культурної та географічної належності. Щоб досягти цієї мети, зокрема, використовується прийом транскодування, що зі свого боку поділяється на транскрипцію та транслітерацію, а в деяких випадках — калькування.

Транслітерація полягає у тому, що кожному знаку мови оригіналу відповідає знак мови перекладу [Рожченко 1995, с. 66]. Транскрипція ж має на меті відтворення звукової форми вихідної мови якомога ближче до орфографічної системи цільової мови [Poitou 2011, с. 331]. Зважаючи на історичне минуле України, зокрема входження до складу Речі Посполитої, а згодом до російської імперії, низка українських власних назв транскрибуються у французькій мові через посередництво польської та російської мов. Наприклад, географічні назви Київ та Харків часто відтворюються як Kiev та Kharkhov. Деякі оніми мають кілька варіантів правопису. Проте, у дедалі більшій кількості випадків замість орієнтації на мову-посередника надають перевагу системі французької транскрипції українських імен, що розроблена Національним інститутом східних культур у Парижі в 1986 р. Про неї в одній зі своїх праць згадує Чередниченко [Чередниченко 1995, с. 113]. Крім того, як пише видання *La Revue nouvelle* [Delizée 2023], наразі, особливо з огляду на війну в Україні, перенесення українських власних назв з російської чи української є політичним вибором.

Відповідно до французького довідника *Centre National de ressources textuelles et lexicales* термін «*антропонім*» визначається як ім'я людини [Centre

National de ressources textuelles et lexicales]. Більшість антропонімів, використаних автором із метою національної маркованості, мають українське походження та містять характерні для українських прізвищ словотвірні елементи й закінчення. Перекладач зі свого боку вдавався до транскрипції імен, наприклад, *Danylo* – *Данило*, *Serhiy Jadan* – Сергій Жадан, *Khodova* – Ходова, *Veremchuck* – Веремчук, *Vashenko* – Ващенко, *le Dr Zablonsky* – лікар *Заблонський* тощо. Особливим випадком є відтворення імені *Stefan* як *Степан*. Ймовірно автор обрав такий правопис під впливом аналогу французького імені *Stéphane*, у той час як *Stefan* частіше зустрічається у німецькомовних, слов'янських або скандинавських країнах. Проте перекладач вирішив адаптувати це ім'я до українського читача та обрати більш поширену для нашої країни версію – Степан. Таку ж адаптацію Леонід Кононович зробив і з іменами *Dimitri* – *Дмитро*, *Vital* – *Віталій* та *Yakov* – *Яків*, хоча останнє у романі є іменем російського військового. На противагу цьому, антропоніми російських політичних діячів *Vladimir Routine* та *Maria Lvova-Belova* українською мовою відтворені відповідно до російської фонетики: *Владімір Путін* та *Марія Львова-Бєлова*. В окремих випадках власні імена в перекладі відрізняються від форми, поданої в оригіналі, зокрема: *Mme Jaruski* – пані Жаруська, *Mme Blansky* – пані Бланська, *Lechensko* – Левченко, *Mme Gudzevich* – пані Гудзенко, *Krivik* – Кривич. Такі відмінності зумовлені тим, що автор роману, ймовірно, не повною мірою обізнаний зі специфікою правопису українських антропонімів, унаслідок чого низка прізвищ у французькому тексті має неприродне звучання. З метою відтворення слов'янського походження цих прізвищ, а також для дотримання норм української мови, милозвучності та звичності для реципієнта, перекладач здійснив їхню відповідну адаптацію. У підсумку спостерігається прагнення як письменника, так і перекладача відтворити український колорит шляхом використання характерних українським прізвищам закінчень, а також дотримання норм транскрибування антропонімів.

Окрему увагу необхідно звернути на відтворення українських **топонімів**, які зображував автор у творі. Більшість топонімів перекладач відтворював за

допомогою транскодування *Rukove – Рикове, Kyiv – Куїв, Krementchouk – Кременчук, rue Zelena – вулиця Зелена, Chonhar – Чонгар, Marioupol – Маріуполь, la rue Tsentral'na – вулиця Центральна* тощо. Аналогічно до випадків з антропонімами, у процесі перекладу було здійснено адаптацію окремих географічних назв, зумовлену неточностями французького транскрибування. Зокрема, у тексті оригіналу використано топонім *Donetsk*, який у перекладі подано згідно з нормами української мови як *Донецьк*, а не *Донецк*, що могло б з'явитися при транскрибуванні без урахування фонетичних та орфографічних особливостей української мови. Ще одним випадком модифікації перекладачем транскрипції топоніма є *Novooleksiivka – Новоолексіївка*, де Леонід Кононович відтворив букву «ї», яка була неправильно транскрибована автором роману. Окрім того текст твору містить традиційні варіанти правопису географічних назв, серед яких як українські, так і російські: *l'Ukraine – Україна, la Russie – Росія, la Crimée – Крим, la cathédrale Saint-Michael – Михайлівський Золотоверхий собор, Sibérie – Сибір, Moscou – Москва*, а також випадки, коли топоніми необхідно перекладати: *la mer Noire – Чорне море, Kremlin – Кремль*. Наявність як українських, так і російських географічних назв у творі зумовлена географією зображуваних подій. Російські топоніми в українському перекладі були передані за допомогою транслітерації: *Ekaterinbourg – Єкатеринбург*, транскрипції: *l'aéroport de Cheremetievo – аеропорт Шереметьєво*, та буквального перекладу: *le pont Bolchoï Moskvoretski – Великий Москворецький міст*.

Додатково варто розглянути відтворення **ергонімів** в українській мові. Ергоніми позначають власні назви установ, компаній, банків, фабрик, заводів, навчальних закладів, культурних об'єктів і спортивних подій, магазинів тощо [Gryshkova 2023, с. 142]. Першим таким прикладом з твору є *le ministère de l'Éducation russe*. Перекладач відтворив це як *Міністерство освіти і науки Російської Федерації*, що є хибним рішенням, адже у французькій мові для цієї структури є окремий термін *Le ministère de l'Éducation et de la Science*. Міністерство освіти і науки Російської Федерації у 2018 році було розділено на

«Міністерство освіти» і «Міністерство науки і вищої освіти», а отже правильним відповідником *le ministère de l'Éducation russe* є *Міністерство освіти Росії*. По-друге, у романі згадуються дві інституції: *Tribunal pénal international* та *La Cour pénale internationale (CPI)*. Попри те, що вони різні, ергоніми були перекладені однаково: *Міжнародний кримінальний трибунал*. У тексті книги Міжнародний кримінальний суд (МКС) (*La Cour pénale internationale (CPI)*) фігурує як інституція, що видала ордер на арешт Володимира Путіна та Марії Львової-Белової. Це твердження відповідає дійсності, оскільки саме МКС ініціював ці кримінальні провадження та видав ордери на арешт. Отже, коректна ідентифікація та переклад назви цієї установи як «Міжнародний кримінальний суд» (МКС) є принципово важливими для забезпечення точності відтворення змісту оригіналу. Крім того, у романі представлена організація *l'Armée Numérique*, яка супроводжується виноскою з представленням її оригінальної англomовної назви — *IT Army*. Це організація, яка, за описом, що фігурує у книзі, має завдання «руйнувати комп'ютерну інфраструктуру ворога... задля поширення в час найбільшого перегляду репортажів, що викривають звірства окупаційних сил, ... задля того, щоб знеохотити людей, які можуть прислухатися до солодких голосів пропаганди, що весь час лунають на російських каналах» [Леві 2024, с. 105]. У перекладі Леоніда Кононовича спостерігається опора не на французький варіант у формі буквального перекладу *Цифрова Армія*, а на першоджерело. У такий спосіб назву передано або як *Комп'ютерна Армія*, або ж шляхом транскрибованого скорочення — *айті-армія*. Цей підхід свідчить про прагнення перекладача зберегти автентичність терміна, орієнтуючись на його первинне мовне походження. Також деякі оніми були транслітеровані (*Darknet* – *даркнет*, *la division Wagner* – *дивізія «Вагнера»*), тоді як в окремих прикладах перекладач вдався до методу додавання з метою забезпечення більш повного та доступного розуміння змісту для українського реципієнта (*ONG* – *неурядова організація*, *les balles de leurs kalachnikovs* – *кулі з автоматів Калашникова*).

2.4. Відтворення посилок на історичні події та згадок про визначних осіб

Частина елементів, що вплинула на створення образу війни та України у романі «Симфонія монстрів», мала посилення на історичні події та визначних осіб окремого часового періоду. Наприклад, в одному з уривків розповіді про вчинення акту депортації українських дітей та відповідальності за це не лише Марії Львової-Бєлової, а й усіх структур влади росії автор згадав про Стівена Міллера. Він є старшим радником Трампа, який у 2018 році активно просував жорстку імміграційну політику з розділення дітей мігрантів з їхніми батьками на кордоні США та Мексики. Марк Леві зауважує, що її втілення могло б не відбутися за умови втручання високопосадовців із різних державних структур. У творі ця ситуація співвідноситься з діями російської федерації щодо українських дітей, а відповідальність за факти депортації покладається на колективного суб'єкта, до складу якого входить низка посадовців. Розглянемо цей уривок на лексичному рівні. « *Si c'était l'œuvre d'une seule personne, rien n'aurait été possible. Les atrocités à grande échelle requièrent un engagement collectif. C'est un certain Miller, aux États-Unis qui a eu l'idée de séparer les enfants de migrants de leurs parents retenus dans les centres de détention américains. Pour en dissuader d'autres de passer la frontière. Si les hommes et les femmes en poste à différents échelons de la hiérarchie... avaient refusé de participer à une telle abomination, rien de tel n'aurait pu avoir lieu. C'est la même chose en Russie.* » [Levy 2023, с. 63] — «Якби таке створила одна особа, то цей витвір не був би можливий. У США був такий собі Міллер, якому спало на думку відірвати дітей мігрантів від їхніх батьків, яких утримували в американських центрах попереднього ув'язнення. Щоб віднадити інших від незаконного перетину кордону. Якби чоловіки і жінки на різних щаблях ієрархії... відмовилися брати участь у цій мерзоті, то такого не могло би бути. Те саме в Росії» [Леві 2024, с. 75]. По-перше, переклад речення «*Les atrocités à grande échelle requièrent un engagement collectif*» [Levy 2023, с. 63] Леонід Кононович здійснив кількома рядками раніше зазначеного уривку. Не виключено, що перенесення речення було результатом недогляду, однак з перекладацької перспективи вилучення та

перенесення будь-якої одиниці, що виконує семантичну або стилістичну функцію, у іншу частину уривку — небажані. По-друге, словосполучення « *séparer les enfants de migrants* » було перекладене як «*відірвати дітей мігрантів*». У такий спосіб перекладач обрав слово з більшим емоційним забарвленням замість можливого варіанту «*розлучити*», щоб підкреслити жорстокість дій влади щодо постраждалих дітей. По-третє, формулювання « *les centres de détention américains* » з французької мови має кілька значень: «*центри ув'язнення*», а також «*центри попереднього ув'язнення*». Перекладач обрав друге значення цього терміну та вдався до прийому додавання слова «*попереднього*», щоб уточнити функцію цих центрів, адже вони є не в'язницями, а місцями тимчасового утримання іммігрантів до вирішення їхньої справи. До того ж, у формулюванні « *dissuader d'autres de passer la frontière* » [Levy 2023, с. 63] — «*віднадити інших від незаконного перетину кордону*» [Леві 2024, с. 75] перекладач теж використав прийом додавання, щоб підкреслити нелегальність цих дій та пояснити процес більш зрозуміло для українського читача.

Наступним яскравим посиланням на історичну подію у тексті є « *croisade* » (хрестовий похід). У романі Марка Леві простежується історична паралель між сучасною агресією росії проти України та хрестовими походами. Автор інтерпретує намір російської влади не лише як спробу захоплення територій, а й як прагнення нав'язати альтернативну історичну нарацію та ідеологічні цінності. Така стратегія порівнюється з місією хрестових походів, основною метою яких було здобуття нових території та розширення геополітичного впливу під прикриттям релігійної доктрини, зокрема поширення християнства. Уривком з твору, де простежується відповідне посилання, є: « *Ils ne cherchent pas seulement à conquérir notre pays, mais à le faire disparaître. Poutine réécrit l'histoire pour que le peuple adhère à sa croisade. Peut-être que je divague, mais faire de nos enfants des petits Russes pourrait s'inscrire dans sa logique* » [Levy 2023, с. 47] — «*Вони намагаються не лише завоювати нашу країну, а й стерти її з лиця землі. Путін переписує історію, щоб народ повірив у його хрестовий похід. Може, це дурня, але намір зробити з наших дітей маленьких росіян*

цілком вписується в його логіку» [Леві 2024, с. 54]. З лексичного погляду перекладач відтворив словосполучення « *à le faire disparaître* » з використанням фразеологізму «стерти її з лиця землі» як стилістичного засобу для надання тексту експресивності та посилення емоційного впливу. Цей вибір дає змогу максимально загострити увагу на масштабності руйнування, наголошуючи на його крайній інтенсивності та невідворотності. Окрім того, «*adhère à sa croisade*» можна перекласти як «*приєднатись до його хрестового походу*» або «*підтримати його хрестовий похід*». Однак кінцевим рішенням перекладача був вибір «*повірити у його хрестовий похід*», щоб наголосити на емоційному впливі Путіна на людей та потребу не лише підтримати процес перепису історії, а й повірити у правильність його рішень.

Ще одним прикладом є такий уривок: « *Ils vérifient qu'ils ne se sont pas fait tatouer le blason de l'Ukraine, un trident encadré d'épis de blé, ou inscrire sur le torse Slava Ukraini. Un slogan dont l'origine remonte à la guerre d'indépendance de 1917. Un simple tatouage peut se transformer en arrêt de mort* » [Levy 2023, с. 83] — «Перевіряють, чи нема татуювань у вигляді герба України, тризуба з пшеничним колоссям або написів «Слава Україні». Це гасло походить від війни за незалежність 1917 року. Просте татуювання може обернутися арештом і смертю» [Леві 2024, с. 101]. У ньому зазначається походження відомого українського національного гасла «Слава Україні!». По-перше, рішення автора додати історичне пояснення цієї фрази можна обґрунтувати необхідністю вказати французькій аудиторії на вагомість значення цього гасла. По-друге, використано розмовне формулювання «чи нема татуювань» аби наблизитись до стилю спілкування українців у повсякденному житті. По-третє, « *inscrire sur le torse Slava Ukraini* » відтворено як «*написів «Слава Україні»*» за допомогою упущення слова « *le torse* ». Перекладач зробив це з метою узагальнення місця розташування можливих татуювань на тілі людей, адже такі написи можуть бути не тільки на торсі. Також варто звернути увагу на словосполучення «*arrêt de mort*», що є юридичним терміном та має свій український відповідник «смертний вирок». Втім Леонід Кононович переклав це як «*арешт і смерть*»,

ймовірно, навмисно розділяючи ідіому, щоб створити драматичну послідовність подій та підкреслити жорстокість процесу: спершу арешт, потім смерть.

Окрім зазначених посилань у романі «Симфонія монстрів» трапляється ще багато інших згадок історичних подій. Такими є: Нюрнберзький процес, дії групи «Вагнер» на чолі з Пригожиним, Лондонські теракти 2005 року тощо. Деякі згадки відіграють роль у поглибленому розкритті художніх образів, представлених у творі, тоді як інші функціонують як засіб порівняння з актуальними обставинами чи особами. Перекладач вдавався до різних перекладацьких прийомів для відтворення змісту, ухвалював різні рішення щодо вибору українських відповідників французьких фраз, з метою оптимальної адаптації тексту для цільової аудиторії та передання потрібних емоцій.

2.5. Відтворення неонормативних реалій у тексті перекладу

За визначенням української мовознавиці та перекладачки Р. П. Зорівчак, яке вона надає у одній зі своїх праць, *«Реалія — це моно- або полілексемна одиниця, основне лексичне значення якої вміщає (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріплений за нею комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача»* [Зорівчак 1989, с. 58]. Окрім власних назв, що також можна назвати реаліями тієї чи тієї країни, до реалій можна зарахувати загальні назви, які передають поняття, притаманні історії та культурі певного регіону. Питання перекладу реалій Р. П. Зорівчак розглядає і у своїй роботі *«Транскрипція (транслітерація) реалій»*. У ній мовознавиця зазначає, що для виконання перекладу реалій використовують *«різні методи: крім транскрипції (транслітерації), - гіперонімічне перейменування, дескриптивну перифразу, комбіновану реномінацію, калькування, уподібнення, транспозицію на конотативному рівні, віднайдення ситуативного відповідника, контекстуальне розтлумачення реалій»* [Зорівчак 1995, с. 92]. У романі «Симфонія монстрів» можемо простежити різні способи перекладу реалій.

Першим, який ми розглянемо, є застосування прийому **транскодування (транскрипції чи транслітерації)**. Прикладом цього є висміювання Путіна, називаючи його « *le Tsar* » французькою та «*царем*» українською. Це слово існує у французькій мові як термін іншомовного походження, тому проблем з перекладом не виникло. Також у дійсності війни згадується український транспортний засіб, що був інтерпретований як « *la marchroutka* » – «*маршрутка*». Цій реалії автор надав пояснення у зносі вихідного тексту, а перекладач зі свого боку вилучив примітку з огляду на інтегрованість терміну у повсякденний мовний вжиток українців.

Другим прийомом перекладу реалій є створення **дескриптивної перифрази**, що вважається описовим перекладом. В українській мові найманців ЧВК «Вагнер» називають «*вагнерівцями*», що і вжив перекладач, відтворюючи словосполучення « *les hommes de Wagner* ». Марк Леві описово пояснив це поняття у спосіб притаманний вихідній мові, а перекладач відтворив формулювання автора у більш компактній та звичній для української мови формі. Так само реалію «*гривні*» письменник відтворив шляхом додавання пояснення його значення словом «*купюра*» — « *un billet de vingt hryvnias* », а перекладач вдався до редукції, що зумовлена відсутністю потреби у детальному роз'ясненні реалії, оскільки її зміст досить зрозумілий для цільової аудиторії.

Також у творі був присутній спосіб **калькування** реалій. Наприклад, фраза « *une opération spéciale* », вжита у французькому тексті від імені російського персонажа, є дослівним відтворенням російського евфемізму. В українській версії збережено відповідний буквальный переклад — «*спеціальна операція*», що дає змогу передати маніпулятивний характер оригінального виразу, який використовується російською стороною замість терміна «*війна*».

Прикладом комбінованої реномінації — поєднанням калькування та опису, у тексті є « ... *Slava Ukraini. Un slogan dont l'origine remonte à la guerre d'indépendance de 1917* » [Levy 2023, с. 83] – «... «*Слава Україні*». *Те гасло походить від війни за незалежність 1917 року*» [Леві 2024, с. 101]. Перекладач

залишив пояснення походження гасла, адже мета нагадування цього історичного факту є важливою для українців зокрема.

Отож, у романі автором відтворені ще багато реалій, що розповідають про Україну, та прослідковуються різні види їх передавання іноземному читачу. Перекладач зі свого боку відтворював ці одиниці мовою їх походження, зберігав їх опис для повноти тексту, проте водночас вилучав зноски, які існували для пояснення термінів французькій аудиторії.

2.6. Поєднання розмовної та вузькогалузевої лексики в оригіналі для створення образу війни як проблема перекладу

Однією з жанрово-стилістичних домінант у романі «Симфонія монстрів» є поєднання використання воєнної і медичної лексики із розмовними елементами. Серед воєнної лексики присутні найбільш актуальні зараз для України слова та вислови: « *contre-offensive* », « *envahisseur* », « *invasion* », « *conquérir notre pays* », « *sous les tirs d'artillerie* », « *un missile* » тощо. Для створення адекватного перекладу необхідно чітко відтворювати терміни, що і зробив перекладач: «контрнаступ», «загарбник», «вторгнення», «завоювати нашу країну», «під артилерійським вогнем», «ракета». Серед медичної лексики фігурують такі лексичні еквівалентні пари: « *stéthoscope* » – «стетоскоп», « *pince* » – «пінцет», « *brancardier* » – «санітар», « *coliques néphrétiques* » – «ниркові коліки» тощо.

З огляду на лексико-семантичні відмінності між українською та французькою мовами під час здійснення перекладу деяких термінів, що описують період війни, перекладач застосовував низку перекладацьких трансформацій. До прикладу, спостерігаємо використання прийому додавання у словосполученні « *le centre de distribution* » [Levy 2023, с. 93] – «центр розподілу гуманітарної допомоги» [Леві 2024, с. 113], в якому перекладач відтворює контекст через введення більш звичного для українського читача терміна. В інших випадках з аналогічною метою було вжито трансформацію

конкретизації, що дозволило точніше передати зміст оригіналу з урахуванням реалій мови перекладу. Наприклад, « *une formation militaire* » [Levy 2023, с. 63] перекладено як «*військовий вишкіл*» [Леві 2024, с. 74], а не «*військова освіта*». Відомо, що у будь-якому перекладі важливо притримуватись контексту, в якому розвиваються події. Саме тому термін « *milicien* », що дослівно перекладається як «*міліціонер*» також може позначати людину, яка належить до війська та може носити зброю. У романі у такий спосіб автор описував російських військових, які патрулюють окуповані українські території. У контексті визначених умов Леонід Кононович переклав цей термін шляхом використання контекстуальних синонімів – «*вояк*», «*боєць*», «*бойовик*». Водночас перші два варіанти перекладу мають нейтральне значення, а останнє стосується людини, яка є учасником бойового загону та часто терористом. Іншим таким прикладом є передача слів « *dispensaire* » та « *hôpital* », для яких перекладач дібрав контекстуальні синоніми «*диспансер*», «*лікарня*» та «*шпиталь*». Попри семантичну близькість цих одиниць, між ними існують певні відмінності: зокрема, диспансер, на відміну від лікарні, зазвичай не має або має обмежену кількість ліжок у стаціонарі, а шпиталь є медичним закладом для лікування переважно військових. Однак у сучасних умовах війни, на прикладі перекладу цього роману, Леонід Кононович підкреслює, що кожний медичний центр стає місцем для лікування військових.

Поєднання вузькогалузевої та розмовної лексики у тексті пояснюється тим, що твір розповідає історію із життя однієї з сімей звичайних українців в умовах війни. У такий спосіб, розмовну фразу медичного характеру « *une piquûre dans le derrière* » [Levy 2023, с. 118] перекладач відтворив як «*уколи в зад*» [Леві 2024, с. 141], що дозволяє зберегти розмовний стиль оригіналу у межах військово-медичного контексту. Загалом, дотримання розмовного стилю простежується і у перекладі лексики, пов'язаної з повсякденним життям персонажів, що сприяє автентичності мови. Зокрема прикладом успішного стилістичного диференціювання у перекладі визначаємо вдале відтворення контекстуальних синонімів « *l'homme* » та « *le type* » як «*чоловік*» та

«чолов'яга» відповідно. Інколи емоційне формулювання оригіналу перекладач відтворював нейтрально, наприклад, « *fichu toubib* » перекладено просто як «лікар». На нашу думку, краще зберігати фамільярний тон оригіналу та знаходити неформальні варіанти відповідних слів, наприклад, «клятий лікарюга / лікарчик». Однак, існують протилежні випадки, коли перекладач навпаки додав імпресивності до висловлювання, зокрема, « *le policier* » відтворено як «поліцай». Крім того, у тексті присутні лайливі вислови: « *merde* » – «халена» / «бляха», « *abruti* » – «йолон», « *bon sang !* » – «нехай йому всячина!», які виконують комунікативну функцію у створенні реалістичного діалогу та автентичної атмосфери. Їх вилучення з цільового тексту зробило б конкретні ситуації неправдоподібними, тому збереження лайки стало одним із ключових способів дотримання жанрово-стилістичних доміант роману у перекладі.

Отож, на нашу думку, під час перекладу художнього тексту важливо зрозуміти стиль мовлення героїв, зберегти його імпресивність та, за потреби, її додати.

2.7. Відтворення інтермедіальності у перекладі

Окрім текстових елементів відповідного стилю, у художньому тексті можуть траплятися одиниці, властиві іншим видам мистецтва [Hansen-Löve 1983, с. 291–360], які поєднуються у певному творі за допомогою кореляції, інтеграції, сумісності різних медій [Kristeva 1981, с. 298–318]. Такі елементи утворюють особливу форму художнього тексту, а зміст розкривається також за допомогою візуальних, авдіальних, смакових, ольфакторних елементів [Савчук 2024, с. 72]. У цей спосіб у творах часто вдаються до використання графіки, малюнків, схем та мап, які відіграють важливу роль у представлення реальності, про яку йдеться. У такому випадку перекладачу необхідно не лише добре попрацювати з текстом, але й також вміти вдало передати сенси інтермедіальних елементів.

В аналізованому романі Марка Леві «Симфонія монстрів» серед інтермедіальних одиниць окрім малюнків, на які перекладач не впливає, також містяться ще кілька цікавих елементів, які нам варто розглянути. У першу чергу це мапи частини Херсонського регіону та Кримського півострова, а також самої України, які мають у своєму складі географічні назви міст, містечок, селищ, поселень, озер тощо. Для їх відтворення перекладач вдався до прийому транскрипції, про який ми згадували у розділі 2.3. та який простежується у таких прикладах: *Kherson* – *Херсон*, *Odessa* – *Одеса*, *Jytomyr* – *Житомир*, *Lviv* – *Львів*, *Rivne* – *Рівне*. Однак, на мапах першотвору зображені також географічні назви, які потребують нашого особливого розгляду. Зокрема *Dniepr* та *Dniestr*, що є назвами українських річок, автор відтворив за посередництва російської мови, а перекладач адаптував їхній правопис на український лад – *Дніпро* та *Дністер*.

Другим таким елементом інтермедіальності у творі є таблиця кодів повідомлень з їхніми розшифруваннями. Відомо, що на окупованих українських територіях російська сторона здійснює відключення українського зв'язку, замінюючи його на мережі російських операторів. У такий спосіб дзвінки можуть прослуховуватись, а повідомлення проглядатись. Через це українці змушені виявляти обережність та не спілкуватись на теми, які можуть зашкодити. У «Симфонії монстрів» дівчинка Ліля зі Степаном користуються пейджером за допомогою системи кодування, яка зображена у кінці книги. Певним цифрам відповідають конкретні фрази, які передані автором та відтворенні перекладачем у наказовому способі. Наприклад, « *Pars, va-t'en.* » [Levy 2023, с. 301] – «*Вирушай, іди.* » [Леві 2024, с. 362], « *Prépare-toi à décrocher le téléphone.* » [Levy 2023, с. 301] – «*Приготуйся відповісти на дзвінок.*» [Леві 2024, с. 362], « *Arrête.* » [Levy 2023, с. 301] – «*Зупинися.*» [Леві 2024, с. 362], « *Laisse tomber.* » [Levy 2023, с. 301] – «*Облиш.*» [Леві 2024, с. 362], « *Attends.* » [Levy 2023, с. 301] – «*Зачекай.*» [Леві 2024, с. 362], « *Essaie de t'appeler.* » [Levy 2023, с. 301] – «*Спробуй мені зателефонувати.*» [Леві 2024, с. 362], « *N'oublie pas cette chose !* » [Levy 2023, с. 301] – «*Не забудь цю річ!*»

[Леві 2024, с. 362], « *Urgent, dépêche-toi.* » [Levy 2023, с. 301] – «*Терміново, поспішай.*» [Леві 2024, с. 362].

Також характерною рисою цих повідомлень є їхня стислість. Подеколи вилучались особові займенники: « *Suis de l'autre côté de la rue.* » [Levy 2023, с. 301] – «*Іду з другого боку вулиці.*» [Леві 2024, с. 362], « *Besoin de toi.* » [Levy 2023, с. 301] – «*Потребую тебе.*» [Леві 2024, с. 362], « *Suis occupé(e).* » [Levy 2023, с. 301] – «*Зайнятий (-а).*» [Леві 2024, с. 362]. З метою збереження фактору терміновості надходження сповіщень, зокрема на окупованій території, та сприяння спілкуванню у зонах без мобільного зв'язку у наведених нижче прикладах під час перекладу було створено ще більшу стислість висловлювань на відміну від вихідного тексту. У прикладі « *Je te parle plus tard.* » [Levy 2023, с. 301] – «*Озвуся згодом.*» [Леві 2024, с. 362] Леонід Кононович використовує особову форму дієслова «озвуся», замість більш розгорнутої та дослівної форми «*я з тобою поговорю*». Такий самий вибір було зроблено і з « *Je vais me coucher.* » [Levy 2023, с. 301] – «*Буду спати.*» [Леві 2024, с. 362], замість «*я буду спати*», « *Je ne me sens pas bien.* » [Levy 2023, с. 301] – «*Недобре почувуюся.*» [Леві 2024, с. 362], замість «*я недобре почувуюся*».

Отже, інтермедіальність є однією з жанрово-стилістичних домінант роману, яку було збережено у творі. Ці одиниці сприяють глибшому розумінню змісту твору, а також більш повному осмисленню реалій певного періоду, обставин, країни й історичного контексту, відображених у художньому тексті. Вибір зобразити таблицю кодів, мапи України та відтворити зміст написів на них є шляхом наближення до реалій життя українців та історії іншої країни. Крім того, використання інтермедіальних елементів сприяє кращій орієнтації іноземного читача в географічному просторі твору. Це особливо актуально, оскільки персонажі постійно переміщуються за сюжетом роману на тлі воєнних подій.

Висновки до розділу 2

Індивідуальний стиль автора характеризується поєднанням використання нейтральної та зрозумілої для широкої аудиторії лексики з емоційно-забарвленою лексикою та стилістичними фігурами. У процесі аналізу лексико-семантичних особливостей відтворення образу війни у перекладі було з'ясовано, що вони репрезентують емоційний стан депортованих дітей та їхніх родичів, процеси перевиховання, умови, спричинені війною, образ ворога, а також опис воєнних дій. Ми визначили, що перекладач зберігає жанрово-стилістичні домінанти твору. У зв'язку з глибшим емоційним залученням перекладача до воєнного контексту він нерідко вдається до стилістичного посилення образів, створених автором. Для цього Леонід Кононович активно використовує метафори, персоніфікації, оксюмори, фразеологізми тощо, що поглиблює емоційне враження від цільового тексту. Для створення адекватного перекладу Леонід Кононович використовує низку перекладацьких трансформацій, зокрема лексико-граматичну рекатегоризацію, редукцію, конкретизацію, додавання тощо.

Дослідження специфіки перекладу домінантних лексичних одиниць роману «Симфонія монстрів», що стосуються відтворення життя в Україні під час війни, здійснювалося на основі аналізу перекладу онімів, реалій, вузькогалузевої та розмовної лексики, а також використання прийому інтермедіальності.

Важливу роль у відтворенні національного колориту становить використання українських власних назв, зокрема антропонімів, топонімів та ергонімів. Вони були перекладені для українських читачів за допомогою прийому транскрибування та іноді використання традиційних відповідників. Ті власні назви, які автор неправильно транскодував у першотворі, перекладач адаптував згідно з фонетичними та орфографічними нормами української мови. Під час уведення автором посилань на історичні події з метою формування паралелі сучасних подій з минулими або поясненням українських реалій

перекладач часто посилював емоційний вплив на читача через використання відповідної лексики. Для відтворення українських неонормативних реалій Марк Леві вдався до використання різних перекладацьких прийомів, зокрема, застосування дескриптивної перифрази, транскодування, калькування, комбінованої реномінації тощо. Леонід Кононович зі свого боку інколи застосовував трансформацію редукції, а виноски, які робив автор, перекладач переважно вилучав через відсутність необхідності у додаткових поясненнях для українських читачів відомих для них назв. Безсумнівно, образ війни у романі створювало використання військової та медичної лексики у поєднанні з розмовною. Перекладач дотримався визначеного автором стилю, що сприяв передачі автентичності життя українців у часи війни, коли воєнна лексика стає частиною життя звичайних мешканців України. Для відтворення такої лексики перекладач використовував низку перекладацьких трансформацій, зокрема додавання та конкретизацію, щоб більш точно інтерпретувати зміст з урахуванням реалій мови перекладу. Під час відтворення діалогічного мовлення перекладач зберігає розмовний стиль оригіналу, подекуди насичуючи український варіант додатковими елементами розмовної мови задля посилення природності реплік персонажів. Окрім того, індивідуальним стилем автора є використання мап України з позначеннями українських топонімів та таблиці кодів у творі, що є прикладами інтермедіальності. Зазначені елементи інтермедіальності сприяють розкриттю реалій життя українців в умовах війни та були збережені у перекладі. Топоніми перекладач відтворив за допомогою прийому транскрипції, а також вдався до адаптації географічних назв, які були неправильно відтворені автором, згідно з нормами української мови. Під час перекладу повідомлень у таблиці кодів Леонід Кононович зберіг стислість висловів, вилучаючи особові займенники та замінюючи розгорнуті конструкції оригіналу особовими формами дієслів.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській роботі досліджено особливості репрезентації образу війни у французькому романі «Симфонія монстрів» та специфіку його відтворення в українському перекладі. У рамках проведеного дослідження реалізовано поставлені завдання. Зокрема аналіз тексту показав, що роман репрезентує не лише особистісне переживання війни головними героями, а й відображає ключові події, реалії та травматичний досвід депортації дітей, що спіткають низку людей і надають художньому зображенню достовірності та емоційної глибини. Для написання цього художнього твору Марк Леві проаналізував чимало свідчень та документації про згадані події, що дозволило передати життя українців у часи збройної агресії РФ проти України для широкого кола його іноземних читачів. Завдяки поєднанню документального підґрунтя, емоційно насиченої історії та соціально зорієнтованої тематики твір стає важливим інструментом осмислення війни у межах французького літературного дискурсу. Орієнтуючись на свій досвід у роботі з художніми текстами, обізнаність у темі російської системи та особисті радикальні погляди щодо висвітлення російських злочинів перекладач впорався зі своєю задачею на високому рівні. Окрему увагу приділено осмисленню поняття жанрово-стилістичної домінанти як одного з визначальних чинників у процесі перекладацького рішення. Аналіз наукових джерел дав змогу визначити ключові елементи, які мають зберігатися під час перекладу художніх текстів. Виявлено, що у романі «Симфонія монстрів» жанрово-стилістичне підґрунтя становить поєднання розмовної лексики з політичною та воєнною термінологією, а також активне використання онімів, що дає змогу влучно відобразити актуальні соціокультурні та політичні реалії України в умовах війни. Композиційно-сюжетна структура твору зосереджена навколо постаті дев'ятирічного Валентина як центрального персонажа наративу, якого викрали росіяни, а також його матері і сестри, які розпочинають активні пошуки дитини. Події розвиваються у сучасній Україні, зокрема охоплюється період після повномасштабного вторгнення Росії у лютому 2022 року. Отже,

композиційно-сюжетна структура роману також збережена, як і присутність інтермедіальних елементів, що є характерною ознакою індивідуального стилю автора.

Також ми визначили основні підходи для відтворення образу війни автором та її інтерпретації у перекладі роману. Здійснене дослідження показало, що образ війни створюється за допомогою комплексу мовних засобів: воєнної термінології, розмовної та медичної лексики, лайки, онімів, неонوماتичних реалій, а також емоційно забарвлених розмовних конструкцій та стилістичних фігур, зокрема метафор, персоніфікацій, оксюморонів, фразеологізмів тощо. Ми дослідили різні прийоми перекладу зазначених одиниць, зокрема оніми інтерпретуються переважно шляхом транскодування, а лексичні реалії за допомогою дескриптивної перифрази, транскодування, калькування, комбінованої реномінації тощо. Всі зазначені домінантні елементи слугують не лише засобом художнього вираження, а й важливим інструментом відображення дійсності, психологічного стану персонажів і соціокультурного контексту. У процесі перекладу Леонід Кононович здебільшого дотримувався дослівного перекладу конструкцій, проте за потреби зробити текст більш змістовним для українського читача вдавався до використання різних перекладацьких трансформацій: додавання, конкретизації, редукції тощо. Варто зазначити, що деякі перекладацькі стратегії не лише зберігають авторське бачення, а й посилюють образ війни завдяки глибшому зв'язку перекладача з українським соціокультурним контекстом, особливо в умовах сучасної української реальності. Крім того, ми дослідили роль додаткових пояснень реалій та посилань на історичні події в оригіналі, та виявили, що деякі виноски перекладач вилучав у вихідному тексті, коли їхнє значення зрозуміле для української аудиторії. Робота показує, що збереження розмовного стилю та вдало підібраної лексики сприяє автентичності перекладу, чого перекладач успішно досяг.

Отже, у результаті цієї роботи ми сформуваємо перелік засобів, які впливають на відтворення образу війни в оригінальному творі та його

перекладі, дослідили це на прикладах з твору «Симфонія монстрів», а також проаналізували використані перекладачем перекладацькі прийоми. Отримані результати можуть бути практично корисними для перекладачів, які працюють із художніми творами, що зачіпають актуальну для сучасної України тематику війни. Дослідження може слугувати орієнтиром у виборі перекладацьких стратегій для адекватного відтворення культурно-специфічних елементів і жанрово-стилістичних особливостей оригіналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біденко Н. П. До питання про необхідність подальшої розробки методики жанрового перекладу художніх текстів. *Вісник дніпровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «філологічні науки»*. 2011. № 1 (1). URL: <https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2011/1/32.pdf>
2. Волченко О. М. Поняття жанрово-стилістичної домінанти в теорії перекладу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Т. 33 (72) № 6 Ч. 1. 2022. С. 214–218. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/6_2022/part_1/36.pdf
3. Вотінова Д. О. Жанрово-стилістичні та культурологічні особливості перекладу романів-антиутопій: автореф. дис. ... канд. філ. наук : 10.02.16 «Перекладознавство». Харків, 2018. 23 с.
4. ВСЛ запитало Марка Леві, навіщо виклав книжку для росіян: стаття. ОНОВЛЕНО. *Читомо*. 2024. URL: <https://chytomo.com/vsl-planuiut-vydaty-knyzhku-marka-levi-popry-joho-pozytsiiu-shchodo-rosiian-1/>
5. Гранецька В. Українське патріотичне фентезі: Леонід Кононович. *Фабула*. 2017. URL: https://fabulabook.com/blog/ukrayinske-patriotychne-fentezi-leonid-kononovych-1277?srsltid=AfmBOooCbcnvaD2PvWxfd34djX0j_axh4oTGSSBf7o4H0b2M-qMmdJH4
6. Доклад о деятельности Уполномоченного при Президенте Российской Федерации по правам ребёнка в 2022 году: звіт. *Internet Archive*. URL: <https://web.archive.org/web/20230731110356/http://www.deti.gov.ru/detigray/upload/documents/July2023/7JkHUTqLIsZL45JDp4Xl.pdf>
7. Забужко О. *Найдовша подорож*. Київ, 2022. 168 с.
8. Зеров М. К. *Твори: у 2 т. / упор. Г. Кочур, Д. Павличко*. К.: Дніпро, 1990. Т. 2: Історико-літературні та літературознавчі праці. 601 с.

9. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів, 1989. 216 с.
10. Зорівчак Р. П. ТРАНСКРИПЦІЯ (ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ) РЕАЛІЙ. *Відтворення українських власних назв (антропонімів і топонімів) іноземними мовами* : допов. та повідом. міжнар. наук. конф., м. Київ, 7–8 груд. 1993 р. Київ, 1995. С. 90-97. URL: https://shron2.chtyvo.org.ua/Zbirka/Vidtvorennia_ukrainskykh_vlasnykh_nazv_antroponimiv_i_toponimiv_inozemnymy_movamy_mizhnarodna_naukov.pdf?PHPSESSID=3ofvgisk4qqeilon6mrbfvu7l6
11. Книга Марка Леві про викрадення дітей стане фільмом: розмова з французьким автором: інтерв'ю (відео). *Подобиці*. 2023. URL: https://www.youtube.com/watch?v=MzJhyEe_Q9M
12. Костенко Г. М. Вступ до перекладознавства: тексти (конспект) лекцій з дисципліни. Запоріжжя: ЗНТУ, 2012. 74 с.
13. Кухар-Онишко О. С. Індивідуальний стиль письменника: генезис, структура, типологія. К.: Вища школа, 1985. 171 с.
14. Леонід Григорович Кононович: до 60-річчя від дня народження українського письменника і перекладача: стаття. *ЗОБЮ: Запорізька обласна бібліотека для юнацтва*. 2018. URL: <https://younglibzp.com.ua/leonid-grigorovich-kononovich-do-60-richchya-vid-dnya-narodzhennya-ukra%D1%97nskogo-pismennika-i-perekladacha/>
15. Макаренко Е. И. Жанрово-стилистическая доминанта в переводе: автореф. дисс. ... канд. филолог. наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое, сопоставительное языкознание и теория перевода». Одесса, 1989. 16 с.
16. Марк Леві: біографія. *УкрЛіб*. URL: https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=8052#google_vignette
17. Марк Леві: стаття. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%BA_%D0%9B%D0%B5%D0%B2%D1%96

18. Матузкова О. П., Гринько О. С., Горбатюк Н. О. Стратегії та аналіз в усному та письмовому перекладі: методичний посібник. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020. 67 с.
19. Михайлов Д, Прізова В. Кількість прийнятих РФ дітей, яку озвучила Львова-Белова, може бути завищена — Герасимчук: стаття. *Суспільне Новини*. 2023. URL: <https://suspilne.media/540811-gerasimcuk-sprostuvala-zaavi-lvovoi-belovoi-so-do-700-tisac-vivezenih-do-rf-ukrainskih-ditej/>
20. Новикова М. А. Стиль автора и стиль перевода: учеб. пособие / под ред. М.А. Новикова, О.Н. Лебедь, М.Ю. Лукинова и др. – К.: УМКВО при Минвузе УССР, 1988.
21. Очеретянюк С. І. Кононович Леонід Григорович. Енциклопедія Сучасної України / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. – Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. URL: <https://esu.com.ua/article-4496>
22. Покатілова В. Як 13-річний Сашко пережив російський полон і розшукує маму: стаття. *DW*. 2024. URL: <https://www.dw.com/uk/ak-13ricnij-sasko-z-mariupola-pereziv-rosijskij-polon-i-rozsukue-mamu/a-68112899>
23. Рожченко З. В., Семчинський С. В. Загальні принципи практичної транскрипції українських власних назв. *Відтворення українських власних назв (антропонімів і топонімів) іноземними мовами* : допов. та повідом. міжнар. наук. конф., м. Київ, 7–8 груд. 1993 р. Київ, 1995. С. 66-71. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0007207
24. Савчук Р. І. Інтермедіальність художнього тексту у світлі лінгвопоетологічних і перекладознавчих студій: тези VIII Всеукраїнських наукових читань за участю молодих учених. «Філологія ххі століття: нові

- дослідження і перспективи». Київський національний університет імені Тараса Шевченка. ННІФ. Частина II. 11 – 12 квітня 2024 року. С. 72-73.
25. Сич М. «Тату, нас хочуть усиновити. У тебе 5 днів»: як український батько повернув депортованих Росією дітей: стаття. *Радіо Свобода*. 2023. URL:
<https://www.radiosvoboda.org/a/deportatsiya-mariupol-dity-rosiya-ukraina/32265673.html>
26. Склярєнко О. Б. Особливості трактування поняття «жанрово-стилістична домінанта» в сучасній лінгвістики. *Теоретична і дидактична філологія*. 2014. Вип. 18. С. 251–255.
27. Скороходько С. Г. Кримська топоніміка та її відбиття засобами французької мови. *Відтворення українських власних назв (антропонімів і топонімів) іноземними мовами* : допов. та повідом. міжнар. наук. конф., м. Київ, 7–8 груд. 1993 р. Київ, 1995. С. 115–121.
28. Стах В. Леонід Кононович: У школі я носив по селу на палиці голову з бюсту Леніна. З того часу у мене й почалися проблеми з владою: інтерв'ю. *Україна молода*. 2006. URL:
<https://www.umoloda.kiev.ua/number/611/164/22116/>
29. Тарасова Д. Марк Леві виклав безкоштовно книгу російською та подякував читачам з РФ "за відданість": стаття. *Еспресо*. 2023. URL:
<https://espresso.tv/kultura-mark-levi-viklav-bezkoshtovno-knigu-rosiyskoyu-ta-podyakuvav-chitacham-z-rf-za-viddanist>
30. Харчук Р. Леонід Кононович – майстер гібридних жанрів: стаття. *Читомо*. 2023. URL:
<https://chytomo.com/leonid-kononovych-majster-hibrydnykh-zhanriv/>
31. Чередниченко О. І. Відтворення українських власних назв у західнороманських мовах. *Відтворення українських власних назв (антропонімів і топонімів) іноземними мовами* : допов. та повідом. міжнар. наук. конф., м. Київ, 7–8 груд. 1993 р. Київ, 1995. С. 110–115. URL:

https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0007207

32. Чуб В., Яценко І. Художні репрезентації України та українців у французькій літературі: еволюція етнообразу від Гюго до Леві. Сучасні дослідження з іноземної філології, 2024. С. 323-334. URL: <http://philol-zbirnyk.uzhnu.uz.ua/index.php/philol/article/view/379/563>
33. Чуб В., Яценко І. Художня рецепція війни в Україні у французькому романі (на матеріалі твору Марка Леві «Симфонія монстрів») / редкол.: І. М. Зимомря (голов. ред.), М. М. Палінчак, Ю. М. Бідзіля та ін. – Закарпатські філологічні студії. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", – 2024. – Вип. 38. – С. 300–306. URL: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/38/57.pdf>
34. Anar. Marc Levy dénonce les horreurs commises par la Russie en Ukraine : article. *Franceukrainenews*. 2023. URL: <https://franceukrainenews.org/marc-levy-denonce-les-horreurs-commises-par-la-russie-en-ukraine/>
35. Chemin A. Marc Levy veut offrir aux lecteurs russes son roman sur les raptés d'enfants ukrainiens : article. *Le Monde*. 2023. URL: https://www.lemonde.fr/international/article/2023/10/06/marc-levy-veut-offrir-aux-lecteurs-russes-son-roman-sur-les-rapts-d-enfants-ukrainiens_6192812_3210.html
36. Delizée A., Yudin A. Kyiv et Volodymyr, ou Kiev et Vladimir ? La transmission des toponymes et anthroponymes ukrainiens comme choix politique : article. *La Revue nouvelle*. 2023. URL: <https://shs.cairn.info/revue-nouvelle-2023-1-page-44?tab=premieres-lignes>
37. Devillers S. Ukraine : pour Marc Levy, "la déportation systématique d'enfants est la preuve d'une volonté génocidaire" : article. *Radio France*. 2023. URL:

<https://www.radiofrance.fr/franceinter/podcasts/l-invite-de-7h50/l-invite-de-7h50-du-mardi-14-novembre-2023-7662266>

38. Gryshkova R. O. Tendencies of creating anglophone ergonyms in modern english-speaking world. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Т. 34 (73) № 1 Ч. 1 2023. С. 141–146. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/1_2023/part_1/24.pdf
39. Hansen-Löve A. Intermedialität und Intertextualität: Probleme der Korrelation von Wort und Bildkunst — am Beispiel der russischen Moderne. Wiener Slawistischer Almanach. Wien, Sbd. 1983. № 11. P. 291–360.
40. Kristeva J. Le langage, cet inconnu (Une initiation à la linguistique). Paris: Seuil. 1981. 327 p.
41. La guerre du Kremlin contre les enfants de l'Ukraine : article. *The U.S. Department of State*. 2023. URL: <https://2021-2025.state.gov/la-guerre-du-kremlin-contre-les-enfants-de-lukraine/>
42. La symphonie des monstres : interview (vidéo). *Le Festival du Livre de Paris*. 2024. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tuA11o4TmBo&t=328s>
43. La Symphonie des monstres : site web. *Marc Levy*. 2023. URL: <https://www.marclevy.com/livres/la-symphonie-des-monstres/>
44. Poitou J. Quelques remarques et questions sur le traitement des noms propres : article. *Nouveaux Cahiers d'allemand*. Université Lumière Lyon 2. 2011. 325-335 p. URL: https://www.atilf.fr/wp-content/uploads/publications/nca/atilf_NCA_2011-3.pdf#page=91
45. Situation en Ukraine : les juges de la CPI délivrent des mandats d'arrêt contre Vladimir Vladimirovitch Poutine et Maria Alekseïevna Lvova-Belova : communiqué de presse. *La Cour pénale internationale*. 2023. URL: <https://www.icc-cpi.int/fr/news/situation-en-ukraine-les-juges-de-la-cpi-delivrent-des-mandats-darret-contre-vladimir>

46. Vavasseur P. « Pour qu'on ne puisse pas dire on ne savait pas » : Marc Levy dénonce les enlèvements d'enfants en Ukraine : interview. *Le Parisien*. 2023. URL: <https://www.leparisien.fr/culture-loisirs/livres/pour-quon-ne-puisse-pas-dire-on-ne-savait-pas-marc-levy-denonce-les-enlevements-denfants-en-ukraine-14-10-2023-L4QFGHNS5FCG7OXB7PFKZ33XII.php>

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

47. Горох: онлайн-бібліотека. URL: <https://goroh.pp.ua/>
48. Діти війни: сайт. 2022–2025. URL: <https://childrenofwar.gov.ua/>
49. Леві М. Симфонія монстрів : роман / пер. з фр. Кононовича Л. Г. Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. 368 с.
50. ЛСД : Літературознавчий словник-довідник / уклад. Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. К. : Академія, 2006.
51. Centre National de ressources textuelles et lexicales. URL: <https://www.cnrtl.fr/definition/anthroponyme>
52. Levy M. La symphonie des monstres. Paris, 2023. 400 p.

RÉSUMÉ

Le sujet du mémoire de licence porte sur « L'image de la guerre en Ukraine dans le roman français *Symphonie des monstres* de Marc Levy et sa restitution dans la traduction ukrainienne ». La traduction de cette œuvre n'a pas encore fait l'objet d'une étude antérieure.

L'actualité de ce travail est déterminée par la nécessité d'étudier la spécificité de la réception de la guerre déclenchée par la Fédération de Russie contre l'Ukraine dans les pays francophones. L'objectif de cette recherche est d'analyser la représentation lexico-sémantique de l'image de la guerre russo-ukrainienne dans le roman français contemporain ainsi que les particularités de sa reproduction dans la traduction ukrainienne. Les principales tâches consistent à examiner les bases théoriques de la traduction des œuvres littéraires portant sur la thématique de la guerre, à définir les moyens de transmission des caractéristiques stylistiques et génériques du texte, et à analyser les particularités de la reproduction de l'image de la guerre dans la traduction. L'objet de l'étude est constitué des éléments de la représentation verbale de l'image de la guerre russo-ukrainienne dans l'œuvre originale et dans sa traduction, tandis que le sujet porte sur les spécificités de la reproduction de ces éléments dans la version traduite. Le mémoire comprend la table des matières, l'introduction, les chapitres théorique et pratique, la conclusion, le résumé, la bibliographie et l'annotation. Les méthodes descriptive, comparative et historique ont permis de mettre en lumière les spécificités de l'interprétation interculturelle de l'expérience de vie en temps de guerre.

Dans la première partie de notre étude, nous nous sommes concentrés sur les aspects théoriques du sujet. Nous avons examiné les spécificités de l'intrigue ainsi que la notion de dominante générique et stylistique, qui doit être préservée dans le texte traduit. Nous avons également abordé la question de la véracité des circonstances et témoignages dans le roman, qui contribuent à la construction de l'image de la guerre. En outre, nous avons analysé l'influence des figures de l'auteur et du traducteur sur la représentation de la thématique de la guerre.

Dans la deuxième partie, nous avons analysé les principales caractéristiques lexicales de la représentation de la vie en Ukraine pendant la guerre dans le roman français *Symphonie des monstres* ainsi que dans sa traduction ukrainienne. Nous avons notamment identifié les procédés utilisés pour traduire les anthroponymes ukrainiens et les réalités lexicales, ainsi que les particularités de la transmission des termes et des éléments d'intermédialité liés aux événements historiques ayant influencé la construction de l'image de la guerre. Au cours de l'analyse des thèmes centraux du roman — la déportation des enfants ukrainiens et l'influence du régime russe sur la vie en temps de guerre — nous avons mis en évidence les procédés stylistiques mobilisés par l'auteur pour façonner l'image de la guerre, ainsi que les principales stratégies de traduction qui permettent une reproduction adéquate des réalités ukrainiennes dans le texte littéraire cible. Dans un certain nombre de cas, ces stratégies ne se limitent pas à préserver la spécificité culturelle et nationale, mais contribuent également à renforcer l'image de la guerre grâce à un lien plus profond du traducteur avec le contexte ukrainien.

En conclusion, le roman joue un rôle important dans la formation de l'image littéraire de la guerre russo-ukrainienne dans le contexte du discours littéraire français. L'objectif de l'étude est atteint, car nous avons caractérisé les particularités lexicales de la représentation de la guerre à travers l'exemple du roman *Symphonie des monstres* et de sa traduction.